

Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Διακυβέρνηση και Δημόσιες Πολιτικές»

«ΠΑΙΔΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ, ΚΡΑΤΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΠΟΛΙΤΩΝ. ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ Ή
ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΕΣ;»

ΚΥΡΙΤΣΗ Π. ΕΛΕΝΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΣ

ΚΟΡΙΝΘΟΣ, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2021

University of Peloponnese

Faculty of Social and Political Sciences

Department of Political Studies and International Relations

Master Program in
“Governance and Public Policies”

“CHILD PROTECTION, STATE CARE AND
SOCIETY OF CITIZENS. PARTNERS OR
COMPETITORS?”

KYRITSI P. ELENI

SUPERVISOR PROFESSOR: PETROPOULOS SOTIRIOS

CORINTH, GREECE, NOVEMBER 2021

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Με την παρούσα δήλωση:

1. Δηλώνω ρητά και ανεπιφύλακτα ότι η διπλωματική εργασία που σας καταθέτω αποτελεί προϊόν δικής μου πνευματικής προσπάθειας, δεν παραβιάζει τα δικαιώματα τρίτων μερών και ακολουθεί τα διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα επιστημονικής συγγραφής, τηρώντας πιστά την ακαδημαϊκή δεοντολογία.
2. Οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν αποκλειστικά ευθύνη του/ης συγγραφέα/ως και ο/η επιβλέπων/ουσα, οι εξεταστές, το Τμήμα και το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου δεν υιοθετούν κατ' ανάγκη τις εκφραζόμενες απόψεις ούτε φέρουν οποιαδήποτε ευθύνη για τυχόν λάθη και παραλείψεις.

Ο/Η δηλών/ούσα

.....

(Υπογραφή)

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με όλον μου το σεβασμό θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στον καθηγητή μου κ. Πετρόπουλο Σωτήριο που με τίμησε με την καθοδήγηση, τις εποικοδομητικές συμβουλές του και την υπομονή του ώστε να αποπερατωθεί η εργασία μου.

Ευχαριστίες επίσης σε όλους τους συντελεστές από την κοινωνία των πολιτών και τους κρατικούς υπαλλήλους, που με τις εμπειρίες και τις γνώσεις τους συνέδραμαν στην επένδυση του εκπονήματός μου.

Επιπλέον ευχαριστώ τα δύο μου παιδιά, που ως φοιτητές κι αυτά και γνωρίζοντας τις δυσκολίες , με στήριξαν ηθικά και με παρότρυναν να φτάσω «στο τέρμα».

Η βραβευμένη (από το Ταμείο Ηνωμένων Εθνών για τα Παιδιά) «φωτογραφία της χρονιάς» για το 2020 του Άγγελου Τζωρτζίνη, είναι μια εικόνα «οδοστρωτήρας» φρίκης και δυστυχίας, για το είδος της δυστοπίας μας, που εντός της προσπαθούν να επιβιώσουν τα παιδιά μας.

ΠΑΙΔΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ, ΚΡΑΤΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΠΟΛΙΤΩΝ. ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ Ή ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΕΣ;

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σημαντικοί όροι: Κοινωνία Πολιτών, Κράτος, εθελοντισμός, κοινωνικό κράτος, παιδική προστασία, Δημοκρατία, δικαιώματα, εμπιστοσύνη.

Η ποιότητα της Δημοκρατίας σε ένα κράτος αντικατοπτρίζεται μεταξύ άλλων παραμέτρων και στη θέσπιση νόμων και διατάξεων για την προάσπιση των ευάλωτων μελών του, ενώ ο πολιτισμός του αντικατοπτρίζεται και στην ύπαρξη κοινωνικής ευαισθησίας και κουλτούρας υπέρ των αδυνάτων και μειονεκτούντων. Ειδικά όταν τα αδύναμα μέλη ενός κράτους αφορούν ευάλωτα παιδιά, τα οποία χωρίς να έχουν επιλέξει και χωρίς να έχουν τη δυνατότητα να αλλάξουν την κατάσταση στην οποία έχουν περιέλθει, χρήζουν μιας πολύ ευαίσθητης και προσεκτικής μεταχείρισης.

Στην Ελλάδα για τα παιδιά που βρίσκονται σε συνθήκες όπου κινδυνεύει η υπόστασή τους κατά παντοίους τρόπους, η Πολιτεία μεριμνά γι αυτά, ώστε με τη συνδρομή της να ελαχιστοποιηθούν οι κίνδυνοι που τα απειλούν. Παράλληλα με την Πολιτεία, μια άλλη σημαντική μορφή αρωγής δίνει το παρόν στην αντιμετώπιση των δύσκολων καταστάσεων που αντιμετωπίζουν αρκετά παιδιά μας, κινούμενη ανάμεσα στο κράτος και στους πολίτες, δηλ. η Κοινωνία Πολιτών.

Η εργασία μας θα ερευνήσει το δίπολο Κράτους – Κοινωνίας Πολιτών, εξειδικεύοντας στην περίπτωση της παιδικής ευαλωτότητας και προστασίας, εστιάζοντας κυρίως στην σχέση που διέπει αυτό το δίπολο. Μας ενδιαφέρει να σχηματίσουμε μια ξεκάθαρη άποψη, εάν αυτοί οι δύο φορείς που σκοπό έχουν το όφελος των παιδιών, λειτουργούν συνεργατικά και αποτελεσματικά ή παρατηρούνται τριβές και δυσκαμψίες που σαν αποτέλεσμα έχουν μια ελλιπή πολιτική συνέπεια και εμπιστοσύνης ως προς τον αρχικό τους στόχο.

CHILD PROTECTION, STATE CARE AND SOCIETY OF CITIZENS. PARTNERS OR COMPETITORS?

ABSTRACT

Keywords: Civil Society, State, voluntarism, social state, child protection, Democracy, rights, trust.

The quality of Democracy in a state is reflected into law and provision enactment for the protection of its vulnerable members, among other parameters, while its civilization is also reflected into the existence of social sensitivity and culture in favor of the weak and underprivileged. Specifically when the weak members of a state regard vulnerable kids who, without having chosen and without having the capability to change the situation in which they have come into, are in need of a very sensitive and careful treatment.

In Greece, the State takes care of the children who lie in conditions where their existence is in danger in every way, in order to minimize the dangers that threaten them, by its contribution. Alongside with the State, another important type of aid is present in the confrontation of the difficult situations that many of our children face, moving between the state and the citizens, namely the Civil Society.

Our research will study the dipole: State – Civil Society, specializing in the case of child vulnerability and protection, by focusing mainly on the relationship which rules this dipole. We are interested into shaping a clear opinion, whether these two institutions, whose aim is benefitting children, operate collaboratively and effectively or there are observed frictions and rigidities whose result is an inadequate policy of consistency and trust to the initial goal.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	I
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ.....	II
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	III
ABSTRACT.....	IV
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ.....	VI
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	VI
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	VII
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.	3
ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΠΟΛΙΤΩΝ.....	3
1.1. ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΠΟΛΙΤΩΝ.....	4
1.2. ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ.....	6
1.3. Η ΚΠ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	10
1.4. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.	16
2.1. ΠΑΙΔΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ.....	16
2.2. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	17
2.3. ΠΑΙΔΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ.....	20
2.4. ΔΟΜΕΣ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ.....	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	27

3.1. ΕΠΙ ΤΩ ΕΡΓΩ.....	27
3.2. ΟΙ ΔΟΜΕΣ «ΕΚ ΤΩΝ ΕΣΩ».....	28
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	37
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	40
ΠΗΓΕΣ.....	41

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΕΙΚΟΝΑ 2.3.1.	21
ΕΙΚΟΝΑ 2.3.2.	22
ΕΙΚΟΝΑ 2.3.3.	23
ΕΙΚΟΝΑ 2.4.1.	27
ΕΙΚΟΝΑ 3.2.1.	36

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.3.1.	14
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.2.1.	28

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΚΠ : Κοινωνία πολιτών

ΜΜΕ: Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

ΜΚΟ : Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

ΝΠΙΔ : Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου

ΝΠΙΔΔ: Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου

ΑΜΕΑ : Άτομα Με Ειδικές Ανάγκες

ΕΕ : Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΛΣΤΑΤ : Ελληνική Στατιστική Αρχή

ΜΜΕ: Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

CRC: Διεθνής Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού

ΥΕ/ΑΠ: Υπατος Εκπρόσωπος της Ένωσης για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας, Αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

ΕΕΔΑ: Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου

ΚΚΠ: Κέντρα Κοινωνικής Πρόνοιας

Π.Ι.Κ.Π.Α.: Πατριωτικό Ίδρυμα Κοινωνικής Πρόνοιας και Αντίληψης

Ε.Σ.Υ.: Εθνικό Σύστημα Υγείας

Πε.Σ.Υ.Π.: Περιφερειακό Σύστημα Υγείας και Πρόνοιας

ΕΠΜ: Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων

ΔΣΔΠ: Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού

ΚΕ.Φ.Ο.: Κέντρο Φροντίδας Οικογένειας

Π.Α.Α.ΠΑ.Β.: Παράρτημα Αποθεραπείας και Αποκατάστασης Παιδιών με Αναπηρία
Βούλας

Υπ.Ε.Κ.Α.Π.: Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλειας και Πρόνοιας

ΣΜΚΧ: Σύλλογος Μη Κερδοσκοπικού Χαρακτήρα

ΚΔΑΠ: Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης

ΔΣ: Διοικητικό Συμβούλιο

ΣτΠ: Συνήγορος του Πολίτη

ΕΚΚΑ: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης

Π.Ε.: Περιφερειακή Ενότητα

Ο.Π.Ε.Κ.Α.: Οργανισμός Προνοιακών Επιδομάτων και Αλληλεγγύης

Ο.Π.Α.: Ομάδα Προστασίας Ανηλίκων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το ζήτημα αιχμής που μας απασχολεί στην εργασία μας είναι το δίπολο κράτος – κοινωνία πολιτών και πως αυτό ερμηνεύεται καθώς εξειδικεύεται στο ευαίσθητο θέμα της παιδικής προστασίας. Άρα θα ασχοληθούμε με τις σχέσεις αυτού του δίπολου, προσπαθώντας να αναδείξουμε τις θετικές και αρνητικές πλευρές, το πλαίσιο συνεργασίας ή αδιαφορίας καθώς το θέμα της παιδικής προστασίας είναι μια πολύ ενδιαφέρουσα παράμετρος τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Σκοπός μας είναι να μελετήσουμε την ελληνική περίπτωση στο πολιτικό επίπεδο και σε επίπεδο δικαιοσύνης, πως το κράτος ανταποκρίνεται στην ανάγκη προστασίας των παιδιών, και πως εντάσσεται στην ανάγκη αυτή, η οργανωμένη κοινωνία των πολιτών.

Οριοθετούμε λοιπόν την αναζήτησή μας στον εθνικό μας χώρο και συγκεκριμένα σε μελέτη περίπτωσης τις Περιφέρειες Πελοποννήσου και Δυτικής Ελλάδας ως προς τη μεριά του κράτους και από την Πελοπόννησο έως τη Βόρεια Ελλάδα από τη μεριά των ΜΚΟ και άλλων συσσωματώσεων. Χρονικά δε, τοποθετούμαστε από το 2000 και μετά και με δεδομένο τη δύσκολη για τη χώρα μας εποχή της οικονομικής και κοινωνικής κρίσης, την εποχή των μνημονίων, θα κινηθούμε στο δυστοπικό αυτό περιβάλλον που τόσο ταλανίζει την ελληνική κοινωνία.

Το θέμα μας παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, διότι ενώ θα περίμενε κανείς το μεγάλο χέρι του κράτους με τις κοινωνικές του υπηρεσίες να καλύπτει την όποια κακοποίηση και καταστροφική αμέλεια που θέτει εν αμφιβόλω την υγιή ανάπτυξη ενός παιδιού που απειλείται κατά παντοίους τρόπους, κατά την έρευνά μας θα διαπιστώσουμε πως σημαντικό κομμάτι της κρατικής λειτουργίας, επιτελεί και η οργανωμένη κοινωνία πολιτών, οι μη κερδοσκοπικές οργανώσεις και λοιποί φορείς κινούμενοι σε έναν παράλληλο προς το κράτος χώρο, διαδραματίζοντας υποστηρικτικό, συνεργατικό ή και ηγετικό μερικές φορές ρόλο, εν τη απουσία κρατικών δομών και κρατικής μέριμνας.

Άρα παρουσιάζει και ένα ενδιαφέρον να ερευνήσουμε προς τα που κατευθύνεται αυτή η συνύπαρξη των δύο φορέων στήριξης των ευάλωτων παιδιών, ποιά

αποτελέσματα επιφέρουν οι στρατηγικές της φιλοξενίας σε δομές ή κέντρα παιδικής μέριμνας, της ιδρυματοποίησης - αποϊδρυματοποίησης και της ένταξης στον κοινωνικό ιστό. Θα διαπιστώσουμε πως συγκριτικά με άλλους τομείς, υπάρχει μια συνεργασία μεταξύ κράτους και κοινωνίας πολιτών, αλλά πώς επεκτείνεται αυτή η συνεργασία;

Στο πρώτο μας λοιπόν κεφάλαιο θα ασχοληθούμε με την ανάλυση εννοιών της οργανωμένης κοινωνίας πολιτών και πως αυτή διαμορφώθηκε.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα ασχοληθούμε με την παιδική προστασία, πως λειτουργεί το δίπολο που προαναφέραμε στις περιπτώσεις που είναι απαραίτητη η φιλοξενία των παιδιών σε κέντρα παιδικής μέριμνας, πως τα δικαιώματα του παιδιού θεμελιώνονται και κατοχυρώνονται συνταγματικά. Είναι γεγονός πως δεν γνωρίζει το ευρύ κοινό τις δυσκολίες που διέπουν το σύστημα και πλαίσιο της παιδικής προστασίας, παρόλο που είναι μια πραγματικότητα - δυστυχία για τα ίδια τα παιδιά αλλά και για την κοινωνία μας.

Στο τρίτο κεφάλαιο θα ασχοληθούμε με την πρακτική πλευρά του εγχειρήματος, δηλαδή σε πεδία συνεργασίας, διαδικασίες και αντιμετώπιση των περιπτώσεων, αλλά και να δούμε το META, τι γίνεται με το στάδιο της αποϊδρυματοποίησης των παιδιών. Εδώ θα δούμε και τον αγώνα που δίνεται για να αποκατασταθεί ένα παιδί, αφού αποφανθούν οι κρατικοί ειδήμονες πως είναι αναγκαίο να απομακρυνθεί από το οικογενειακό του περιβάλλον. Θα παρουσιάσουμε την πραγματικότητα όπως τη βιώνουν οι φορείς των δομών φιλοξενίας παρουσιάζοντας τη μελέτη περιπτώσεων από την ΚΠ και τις κρατικές πολιτικές.

Τέλος θα ανακεφαλαιώσουμε καταλήγοντας μέσα από την έρευνά μας στο συμπέρασμα, πως η σύμπραξη του κρατικού μηχανισμού και του τρίτου τομέα με γνώμονα το όφελος του παιδιού, είναι αναγκαστικά μια συνεργατική και υποστηρικτική σχέση, με αγκυλώσεις, μελανά σημεία και δυσκολίες, μια σχέση-μονόδρομος που επιδέχεται βελτιώσεις και αλλαγές πολιτικού ρίσκου, καθώς η κοινωνική πολιτική είναι ο καθρέφτης μιας κοινωνίας.

Ως προς τη μεθοδολογία μας, θα ακολουθήσουμε μια σύμμεικτη μορφή, καθώς θα επιχειρηματολογήσουμε με επισκόπηση και χρήση σχετικής βιβλιογραφίας, και ποιοτική έρευνα με χρήση ημιδομημένου ερωτηματολογίου για να αφουγκραστούμε

τον παλμό της κοινωνίας μας, και συνεντεύξεις ημιδομημένες -για κρατικούς κοινωνικούς λειτουργούς-, και ανοικτού τύπου -για τους υπεύθυνους της οργανωμένης κοινωνίας πολιτών- που θα μας δώσουν από "πρώτο χέρι" την οπτική του εκπονήματός μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΠΟΛΙΤΩΝ

Μπορούμε να σκεφτούμε την κοινωνία, ως μια οργανωμένη κοινωνική συσσωμάτωση ατόμων ή ομάδων με σχέσεις αλληλεπίδρασης, εντός συντεταγμένων γεωγραφικών αλλά και ενός κοινού πολιτισμού. Είναι το σύνολο θεσμοποιημένων τρόπων ενέργειας και συμπεριφοράς που αναπαράγονται χρονικά και χωρικά (Δασκαλάκης, 2014:145-146).

Τα άτομα, αναπτύσσουν δραστηριότητες και αλληλεπιδράσεις, προσπαθώντας να λειτουργούν βάσει Συντάγματος και έννομης τάξης αποσκοπώντας στη γενική ευημερία και στον κοινωνικό δαρβινισμό. Πολλές φορές, το κράτος, η πολιτεία, παρουσιάζουν ελλείψεις ως προς τη διεκπεραίωση των βασικών λειτουργιών για μια υγιή κοινωνία, ή η δημοκρατία μπορεί να γιγαντώνεται και να μεροληπτεί, οπότε χρειάζεται ένα ισχυρό αντίβαρο που να λειτουργεί ως εξισορροπιστής. Αυτό το αντίβαρο, έχει τη μορφή της οργανωμένης κοινωνίας πολιτών.

1.1. ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΠΟΛΙΤΩΝ

Είναι σημαντικό να αποσαφηνίσουμε αυτόν τον δαιδαλώδη ορισμό, ώστε να κατανοήσουμε τον ρόλο που επιτελεί. Ο ορισμός της κοινωνίας πολιτών δεν είναι ένας και άπαξ. Μιλάμε για μια πολυσημική έννοια με διαφορετικό περιεχόμενο, ανάλογα το θεωρητικό πλαίσιο που αυτή μελετάται και εντάσσεται. Αποτελεί δε αντικείμενο μελέτης και συζήτησης των μεγάλων πολιτικών, οικονομικών επιστημόνων και κοινωνιολόγων κλασικών και σύγχρονων.

Η χρήση του όρου *civil society* (κοινωνία πολιτών) αποδίδεται στον Richard Hooker στην Αγγλία το 1594 στο έργο του «Laws of the Ecclesiastical Community», ενώ ο Adam Smith ορίζει την κοινωνία πολιτών ως τον χώρο της αγοράς και των ανταλλαγών, δίνοντας μια ηθική διάσταση αναλύοντας πως η βάση της οικονομικής ζωής είναι εξωοικονομική δηλ. ηθική και ψυχολογική σύμφωνα με το έργο του «Ο Πλούτος των Εθνών». Μέσα σε αυτήν τη βάση, η κοινωνία πολιτών κινείται με γνώμονα το συμφέρον και την αλληλεγγύη (Μακρυδημήτρης, 2003:21-23).

Η κοινωνία πολιτών (ΚΠ εφεξής) σε μια απλή εννοιολογική προσέγγιση, είναι το αντίβαρο, το αντίθετο του κράτους. Αυτό διότι, για να επιλυθούν ορισμένες κοινωνικές παθογένειες ή κοινωνικά προβλήματα, χρησιμοποιούμε και εναλλακτικές άλλης λογικής από αυτής του κράτους ή της αγοράς, αλλά εντός θεσμικών πλαισίων. Παρουσιάζει δε η ΚΠ προσαρμοστικότητα, ευελιξία και αντοχή είτε το κράτος λειτουργεί στα πλαίσια της νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας με προτεραιότητα και έμφαση σε μηχανισμούς αγοράς, είτε στα πλαίσια της σοσιαλιστικής-σοσιαλδημοκρατικής ιδεολογίας, με το δίδυμο κράτος-αγορά, επιλυτή όλων των κοινωνικών προβλημάτων. Από την οπτική του καθαρά πολιτικού επιπέδου, η ΚΠ είναι ο ενδιάμεσος χώρος μεταξύ κυβερνόντων-κυβερνωμένων, κράτους –πολιτών. Είναι ο χώρος όπου διάφορες συσσωματώσεις, οργανώσεις, απλώνουν δίχτυ ασφαλείας για τον πολίτη αφενός από τον κρατικό παρεμβατισμό και αυταρχισμό, και ενίοτε ασκούν κριτική και πίεση από κάτω (λαός) προς τα πάνω (εξουσία). Είναι κατ'εξοχήν ένας κοινωνικός χώρος ζωτικής σημασίας για την πορεία και ευμάρεια της σύγχρονης δημοκρατίας και γι αυτόν τον λόγο αποτελεί ένα κρίσιμο ενδιαφέρον των πολιτικών επιστημών (Μακρυδημήτρης, 2003:11-12).

Ο Τοκβίλ, με τις φιλελεύθερες αντιλήψεις του και θέλοντας να ενδυναμώσει την ανθρώπινη ύπαρξη έναντι των επεμβάσεων της κρατικής εξουσίας και σε αντίθεση με άλλους φιλελεύθερους που προτάσσουν την απεριόριστη ατομική ανεξαρτησία, αναφέρει πως για να ενεργοποιηθεί η ΚΠ, οι άνθρωποι δημιουργούν συνενώσεις, εθελοντικούς οργανισμούς με σκοπό την προάσπιση δικαιωμάτων και ελευθεριών τους, καθώς και την εύρυθμη λειτουργία της δημοκρατίας. Στις σύγχρονες κοινωνίες όπου επικρατεί ο ατομικισμός και οι άνθρωποι κατά μόνας αποζητούν την ελευθερία και ανεξαρτησία τους, είναι εύκολο η κεντρική εξουσία με την τάση της για

επεκτατισμό, να παρεισφρήσει στην ιδιωτικότητά τους. Μπροστά σε τέτοιον κίνδυνο ο Τοκβίλ πιστεύει στην οργανωμένη αυτενέργεια των πολιτών. Συσπειρώνοντας ομάδες που σαν μέλημα δεν έχουν τον ατομικό ωφελιμισμό και λειτουργώντας στη βάση του συνεταιρίζεσθαι («τέχνη του συνεταιρίζεσθαι»), μπορούν να τιθασεύσουν έναν Γαργαντούα κρατικό δεσποτισμό, απειλή των δημοκρατικών κοινωνιών. Θεωρεί απαραίτητη τη λειτουργία τέτοιων συνεταιρισμών και ενώσεων ως πρόσχωμα στην εγκατάλειψη του δημόσιου χώρου εξ αιτίας του ατομικισμού και της αδιαφορίας για τα κοινά. Επιπλέον, ο ιδεολογικός κληρονόμος του, ο Πάτναμ, θεωρεί πως όπου υπάρχει ένα ισχυρό δίκτυο συνεταιρισμών, και τοπικών ενώσεων με ενεργή δράση στις δημόσιες υποθέσεις, οι θεσμοί λειτουργούν ικανοποιητικά τόσο στον ρόλο τους όσο και στα αιτήματα των πολιτών. Καταλήγει πως η δραστήρια ΚΠ ενισχύει, ενδυναμώνει και προάγει μια δημοκρατική κυβέρνηση (Κονιόρδος, 2010: 14-16,30-38).

Ο Michael Bernhard θεωρεί προαπαιτούμενο τον διαχωρισμό κράτους και κοινωνίας-αγοράς, από μια οριοθετημένη και αυτόνομη «νέα δημόσια σφαίρα» τοποθετημένη μεταξύ πολιτικού και ιδιωτικού χώρου, στην οποία δραστηριοποιούνται και συναλλάσσονται κοινωνικές ομάδες. Διακρίνει το κράτος ως την κυρίαρχη δημόσια σφαίρα και την ΚΠ ως τη νέα δημόσια σφαίρα η οποία αποτελείται από κινήματα, ενώσεις, πολιτικές ομάδες κλπ. Αυτή η ΚΠ ως κοινωνική δύναμη απέχοντας από την πολιτική σκηνή, οργανώνεται και ενίοτε ανταγωνίζεται το κράτος στην προσπάθειά της να αναγνωριστεί από αυτό ως σημαντικός κοινωνικός παράγοντας. Η ίδια δεν αποσκοπεί μόνο στην ελευθερία και στην αυτονομία της αλλά επιδιώκει να λανσάρει και «έναν νέο τρόπο κυριαρχίας» όπου ιδιωτικοποιώντας τρόπον τινά τη δημόσια εξουσία, διαχειρίζεται δραστηριότητες που είναι στην αρμοδιότητα του κράτους (Gellner, 1996: 17-18).

Ο Gellner μας δίνει έναν στοχευμένο επί του θέματος όρο: «Η κοινωνία πολιτών είναι ένα σύνολο ποικίλων Μη κυβερνητικών θεσμών αρκετά ισχυρών ώστε να αντισταθμίζουν το κράτος, και που ενώ δεν το εμποδίζουν να εκπληρώσει τον ρόλο του ως εγγυητή της ειρήνης και διαιτητή μεταξύ μεγάλων συμφερόντων, μπορούν ωστόσο να το εμποδίσουν να κυριαρχήσει και να εκμηδενίσει το υπόλοιπο της κοινωνίας» (Gellner, 1996: 19 και Γιαννής, 2002:5).

Οι αναφορές στους Marx, Gramsci και Hegel αποτελούν τη μαγιά για τη σύγχρονη ΚΠ. Ο Hegel τονίζει πως κράτος (πολιτική κοινωνία) και αστική κοινωνία αποτελούν δύο διακριτές σφαίρες δράσης, αρχικά ο Marx συναινεί στον διαχωρισμό αυτόν και ο Gramsci θεωρεί ότι στο κράτος συνυπάρχουν η πολιτική κοινωνία μεταφραζόμενη ως εξουσία και η αστική κοινωνία ως χώρος εξουσίας μιας κοινωνικής ομάδας (Gellner, 1996: 19-20).

Ο Δημήτρης Δημητράκος εστιάζει στις απόψεις των άνω, και αναλύει τους Hegel ο οποίος θεωρεί πως το κράτος εκπροσωπεί το γενικό καλό αποκτώντας ηθική αξία και υπόσταση, ενώ αντίθετα η ΚΠ είναι υποδεέστερή του, δεν αντιπροσωπεύει την ολότητα, παρά το επιμέρους και ιδιοτελή συμφέροντα. Όσο για τον Marx, θεωρεί την

ΚΠ ως έναν χώρο που επισκιάζεται από το κράτος, η ίδια δεν είναι ανταγωνιστική απέναντί του αλλά μπορεί να ειπωθεί ως στίβος ταξικών και οικονομικών συγκρούσεων. Και δεν είναι ανταγωνιστική απέναντί του διότι το κράτος είναι υπερδομή εξουσίας, αντιπρόσωπος και διαχειριστής των συμφερόντων της αστικής τάξης. Ο Gramsci υπερθεμαίνει την αυτονομία της ΚΠ από τον κρατικό καταναγκασμό και την αναγνωρίζει ως χώρο ελευθερίας. Επιπροσθέτως, ο Anthony Giddens υποστηρίζει πως η ΚΠ συνδέεται με τον πολιτισμό και γι αυτό δεν πρέπει να συμπεριλαμβάνει εντός της την αγορά, διότι η τελευταία δεν παράγει, δεν προάγει πολιτισμό. Άρα η ΚΠ στέκει ανάμεσα στο κράτος και την αγορά (Μακρυδημήτρης, 2003:24-30).

Επομένως, μπορούμε να καταλήξουμε σε μερικά απλά συμπεράσματα. Δεν υπάρχει ένας και μόνο ορισμός για την ΚΠ διότι εξαρτάται από το πως αντιμετωπίζουμε την ΚΠ και το τι θέλουμε να εξυπηρετήσει την εκάστοτε πολιτική, ιστορική και κοινωνική στιγμή.

Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε, πως το «κοινωνικό πράττειν» είναι το αποτέλεσμα μιας πολιτικής του κράτους ή το ίδιο το κράτος ή τα δύο μαζί. Υπό αυτή την οπτική, το κράτος είναι απλά ένας μηχανισμός, που εξυπηρετεί το κοινωνικό σύνολο, και που με αυτό έχει συνάψει ένα συμβόλαιο. Να είναι εγγυητής βασικών δικλείδων ομαλής λειτουργίας, όπως η ελευθερία, η δικαιοσύνη, η ισονομία η ειρήνη, η γραφειοκρατία και άλλα ιδανικά που ακόμα δεν έχουν ρυθμιστεί όπως μας δείχνει η ιστορική εξέλιξη.

Το κοινωνικό πράττειν όμως δεν είναι κάτι στάσιμο, ούτε κρατικό μονοπώλιο. Υπάρχει πεδίο δράσης και κίνησης και για την ΚΠ. Μπορούμε να δεχτούμε πως η ΚΠ είναι ο χώρος ανάμεσα στο κράτος και στον πολίτη, αποτελείται από δίκτυα οργανώσεων, μη κερδοσκοπικών φορέων, συσσωματώσεων, εθελοντικών ομάδων κλπ., με σκοπό την διάδραση μεταξύ τους αλλά και με το κράτος. Ενίοτε στέκει ανταγωνιστικά, επικουρικά ως προς αυτό μέσα σε ένα αμφότερο πλαίσιο ανταλλαγών και αλληλεπίδρασης. Σίγουρα είναι το απαραίτητο συμπλήρωμα σε μια δημοκρατική κοινωνία για να αντισταθμίζει την εξουσία και να συμβάλει στην ευημερία, την ελευθερία, την εμπιστοσύνη των πολιτών στην ομαλή λειτουργία της δημοκρατίας.

1.2. ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Δεν είναι άτοπο να ισχυριστούμε πως ειδικά στη σύγχρονη κοινωνία μας, η παρουσία της ΚΠ είναι απαραίτητη και αναγκαία. Και αυτό γιατί δρα σε εποχές όπου υπάρχουν

σύνθετα προβλήματα, όπως κρίση δημοκρατίας και αξιοπιστίας, συρρίκνωση κοινωνικού κράτους, δημοσιονομικές αγκυλώσεις, μη ελεγχόμενη γραφειοκρατία, απρόβλεπτες φτωχοποιήσεις σε μεγάλες πληθυσμιακές μάζες ως απόρροια της κρίσης των μνημονίων, αλλά και πολυσύνθετα θέματα απότοκα κοινωνικών μεταβολών και της παγκοσμιοποίησης. (Αύξηση και ανάδυση ακροδεξιών μορφωμάτων, ανεργία και φυγή ατόμων με επιστημονικές δεξιότητες, δημογραφικά προβλήματα, αύξηση των προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών, ζητήματα που αφορούν στην έκφραση της διαφορετικότητας, πρωτοφανή αύξηση των κακοποιητικών-παραβατικών έως εγκληματικών συμπεριφορών, κακοποιήσεις-εμπορία παιδιών).

Σε μια ευνομούμενη κοινωνία και ένα κράτος με ρόλο ρυθμιστικό και συντονιστικό, οι πολίτες μπορούν να εισπράξουν μια δημοκρατική διακυβέρνηση υψηλής ποιότητας. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, η οικονομία της αγοράς μπορεί να κινηθεί απρόσκοπτα με ομαλούς αυξητικούς ρυθμούς και να αποτελέσει κίνητρο ανάπτυξης και ευημερίας και σε τέτοιες ομαλές συνθήκες η δημοκρατία να εξαπλώνεται και να αποκτά μεγαλύτερη ισχύ με την έννοια πως δεν τελειώνει ο ρόλος της με την προάσπιση και διαφύλαξη των καθαρών και ανόθευτων εκλογών. Ο πολίτης, επηρεάζεται τόσο από το μακρύ χέρι της αγοράς που δεν μπορεί να το προβλέψει και να το κατευθύνει όπως αυτός επιθυμεί, όσο και από το επιτελικό κράτος και τη μορφή της δημόσιας διοίκησης, ενώ δεν νιώθει ικανοποιημένος με τον ρόλο του ψηφοφόρου κάθε 4 χρόνια (ενίοτε και συντομότερα), γιατί πάνω απ' όλα αξιώνει μια δημοκρατία όχι απομακρυσμένη και απέναντί του, μα μια δημοκρατία που να αποδίδει αξία στην καθημερινότητά του, στη συμμετοχή του κατά τη λήψη αποφάσεων, στον ίδιο ως πολιτικό υποκείμενο. Τέτοιου είδους αγκυλώσεις και προβληματισμούς, ανακολουθίες στην επικοινωνία μεταξύ κοινωνίας και πολιτικών – κρατικών δυνάμεων, προσπαθεί να ελαχιστοποιήσει η ΚΠ.

Μέσα σε αυτήν, οι πολίτες δρώντας στα πλαίσια ενός άτυπου θεσμικού επινοήματος, προάγουν και αναβαθμίζουν τον κοινωνικό τους ρόλο σε παράγοντα κοινωνικής ευημερίας, με το σκεπτικό πως η αγορά από μόνη της δεν επιφέρει κοινωνικές βελτιώσεις. Αντίθετα, αυτές επέρχονται κατόπιν οργανωμένων στρατηγικών από τον ίδιο τον άνθρωπο για τον άνθρωπο δεδομένου ότι ο ανταγωνισμός κράτους - αγοράς επιδεινώνει και αναπαραγάγει κοινωνικές αντιξοότητες και αδιέξοδα, καθώς και την έλλειψη εμπιστοσύνης της κοινωνίας στους δύο αυτούς φορείς ανάπτυξης. Η ΚΠ εισχωρεί σε αυτόν τον ενδιάμεσο χώρο κράτους-αγοράς ως καινοτόμος φορέας, και στέκεται με γνώμονα την υπεράσπιση των ανθρώπινων δικαιωμάτων εκφράζοντας και εκπροσωπώντας την ανθρώπινη υπόσταση (Στραβοσκούφης, 2006: 95-99).

Ξεκαθαρίζουμε πως η ΚΠ χαρακτηρίζεται από δράσεις πολιτών ως μονάδες και όχι ως λαός που είναι το άθροισμα των πολιτών που ανά τετραετία προσέρχονται στις κάλπες και υπό αυτή την έννοια, η ΚΠ παρουσιάζει σαφέστερο ιδεολογικό περιεχόμενο αφού η δράση της δεν αναλώνεται σε οργανωμένες ή συλλογικές πολιτικές διεκδικήσεις (εκλογές, κάλπες, βουλευτικές ή κομματικές κινητοποιήσεις που αφορούν τον λαό). Η ΚΠ απαρτίζεται από πολίτες που ενδιαφέρονται για την κοινωνία και το καλό της, όπως ενδιαφέρεται για το δικό τους καλό. Σε αντιδιαστολή

με τους ωφελμιστικούς και προσωπικούς εγωιστικούς στόχους ενός ιδιώτη πολίτη που δρα κατά μόνας. Είναι μια λεπτή αλλά ιδιαίτερη διαφορά που όμως χαρακτηρίζει την ποιοτική δημοκρατική συμπεριφορά της ΚΠ. Αυτό μας δείχνει και τη διαφορά στη σχέση του να ψάχνω να βρω το δίκιο για τον εαυτό μου αντί για το δίκιο εν συνόλω, να διαλαλώ τα δικαιώματά μου, να απαιτώ τον νόμο να με υπηρετεί και να στέκομαι επιλεκτικά απέναντι στη δημοκρατία από το να στέκομαι με σεβασμό απέναντι στη δημοκρατία, στη συνταγματική θεμελίωση των ανθρώπινων δικαιωμάτων και στις διεθνείς συνθήκες για τα δικαιώματα και την προστασία όχι μόνο του ανθρώπου αλλά και των ζώων, του περιβάλλοντος του πλανήτη μας. Ο πολίτης της ΚΠ είναι ενημερωμένος για αυτά τα ευαίσθητα θέματα και ενεργός διότι επιδιώκει περισσότερη συμμετοχή στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων σε σημαντικά θέματα, περισσότερη δημοκρατία, περισσότερο κράτος δικαίου. Τους πολίτες αυτού του είδους έχει ανάγκη η δημοκρατία, καθώς ο αδιάφορος ή χωρίς κρίση υπάκουος πολίτης είναι ευκολοδιαχειρίσιμος από τους έχοντες την εξουσία (Γιαννής, 2002:5-10).

Ως ΚΠ αναφέρονται οι παραδοσιακές μορφές κοινωνικής εκπροσώπησης όπως ΜΜΕ, οργανώσεις παραγωγικών τάξεων και οι σύγχρονες ΜΚΟ, απότοκα και μετεξελίξεις διάφορων κοινωνικών κινήματων από τη δεκαετία του '60 και μετά, όπως φιλειρηνικά, φεμινιστικά, οικολογικά, περιβαλλοντικά κινήματα και άλλα που ασκούσαν πολιτική και κοινωνική κριτική (είχαν ενίοτε και πολιτικές καταβολές). Η χρήση του όρου Μη Κυβερνητικές χαρακτηρίζει διεθνώς και άλλες μορφές διακυβέρνησης πέρα από την κρατική, όπως οι θεσμοί της ΕΕ, η πολυεπίπεδη διακυβέρνηση (τοπική, περιφερειακή, εθνική, υπερεθνική) (Γιαννής, 2002:5-10).

Γιατί είναι αναγκαία η ΚΠ; Διότι λειτουργεί ως κανάλι στη σχέση δημόσιο – ιδιωτικό. Ως συγκοινωνούντα δοχεία της επίσημης πολιτικής (κρατικής) γραμμής και της κοινωνίας. Είναι μια διαφορετική οπτική και φωνή από αυτή του κράτους, των πολιτικών κομμάτων, της υπάρχουσας πολιτικής, αντιδρώντας στο μονοπώλιο αυτού του σχήματος. Από την άλλη δεν θεωρεί πως η ύψιστη αποτελεσματικότητα διάφορων προβλημάτων προέρχεται από την ιδιωτική πρωτοβουλία. Το σημαντικό χαρακτηριστικό της είναι πως λειτουργεί ως τρίτος τομέας οικονομίας συμπληρώνοντας, επικουρώντας τόσο τις ελλείψεις όσο και τις αδυναμίες κρατικού και ιδιωτικού στίβου. Εξυπηρετεί δημοκρατία και πολίτη, με την έννοια πως δημιουργεί πρόσβαση του πολίτη στη συμμετοχή και λήψη αποφάσεων που έχουν επίδραση στην διακυβέρνηση, απέχοντας από τη στενόμυαλη κομματική οπτική και παράλληλα, εξασφαλίζει αξιοκρατική και ελεγχόμενη δημοκρατία (απαλλάσσοντας τριγμούς και κλυδωνισμούς από το φαινόμενο της έλλειψης λογοδοσίας και δημοκρατικού ελλείμματος). Καλλιεργεί και προάγει την αλληλεγγύη, αποδοχή, εθελοντισμό, κουλτούρα προσέγγισης του διαφορετικού, ενισχύει την αίσθηση του μαζί, της συντροφικότητας, αποδίδει αξία στην συλλογική δράση για επίτευξη ενός κοινωφελούς σκοπού. Απέχει παρασάγγας (ή τουλάχιστον επιδιώκει) από κομματικές, προεκλογικές και μετεκλογικές συναναστροφές, εκφράζοντας την ελευθερία

έκφρασης και αποδέσμευσης από πολιτικά μονοπάτια και πρόσωπα (Γιαννής, 2002:5-11-12).

Η ΚΠ παραπέμπει σε δράσεις νομικών ή φυσικών προσώπων με θεσμική ή ενίοτε άτυπη μορφή και λειτουργία με βασικές κατευθυντήριες γραμμές στον μεταξύ χώρο του «δημοσίου» και «ιδιωτικού» :

- ✚ Ανάπτυξη και βελτίωση του γενικού καλού, του δημοσίου οφέλους
- ✚ Αποφυγή προσέγγισης και επίψαυσης κρατικών φορέων εξουσίας
- ✚ Αποφυγή ιδίου οφέλους- χρηματικού κέρδους.

(Σωτηρόπουλος, 2004:169-173)

Ένα άλλο χαρακτηριστικό που της αποδίδεται είναι η ίδια η κοινωνική ιδιότητα και ταυτότητα του πολίτη όπως αυτή αποτυπώνεται σε μια ανεκτική και ανοικτή κοινωνία και δημοκρατία. Πέρα από την ατομική και πολιτική ταυτότητα και ιδιότητα του πολίτη, δεν πρέπει να παραβλέπουμε και την κοινωνική του ιδιότητα η οποία εκφράζεται όπως προείπαμε σε μια κοινωνία ευημερίας και ανάπτυξης και που αξιώνει αυτή την ευημερία και σταθερότητα για την ανέλιξή του. Αυτή η αξίωση μεταφράζεται με ποσοτικούς όρους (επαρκή εισοδήματα) και με ποιοτικούς όρους (ποιότητα κοινωνικής διαβίωσης) αλλά κυρίως σχετίζεται η κοινωνική του ιδιότητα και με όρους κοινωνικής ανισότητας, αφού αυτή και μόνο με την ύπαρξή της (συσσώρευση εξουσίας και πλούτου σε συγκεκριμένες κοινωνικές τάξεις και θώκους) ελαχιστοποιούν την εμπιστοσύνη απέναντι στην κοινωνία και στους θεσμούς που αυτή εκπροσωπεί. Κάτι τέτοιο κλυδωνίζει τη δημοκρατική υπεροχή και το κράτος δικαίου απέναντι σε ευάλωτα τμήματα μιας κοινωνίας και επιφέρει εκ νέου την αναγκαιότητα άλλων μορφών επίλυσης των ανισοτήτων και συγκράτησης των φωνών διαμαρτυριών που δυνητικά και ανάλογα με την πίεση που ασκούν, μπορούν να επιφέρουν και μη αποδοχή της μορφής και ποιότητας της δημοκρατίας και της κοινωνικής συνοχής. Για άλλη μια φορά η συμμετοχή του πολίτη μέσα από την ΚΠ στη διαμόρφωση λήψη πολιτικών αποφάσεων δεν είναι αμελητέας προσοχής, αφού είναι η εναλλακτική, η άλλη οπτική, ένας άλλος μηχανισμός διάσωσης (Μπουρίκος και Σωτηρόπουλος 2014,35-36).

Τέλος, η ΚΠ είναι επικουρικής σημασίας και δεν λειτουργεί ως πανάκεια. Ευνοείται η μεγέθυνση και ο πολλαπλασιασμός της από την κοινωνική ανισότητα, τις οικονομικές απορρυθμίσεις, τη χαμηλή ποιότητα δημοσίου διαλόγου και θεσμών. Όμως, δεν υπάρχει ως φωνή αντίδρασης και διαμαρτυρίας, αλλά για να συνδιαμορφώνει και ίσως να επηρεάζει τις δημόσιες πολιτικές, ασκώντας κριτική σε αυτές και στα πολιτικά πρόσωπα και για να πραγματώνει αποτελεσματικότερα, αυτά που δεν μπορούν να πραγματώσουν κράτος και αγορά.

1.3. Η ΚΠ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η ελληνική κοινωνία είναι ένας χώρος όπου λόγω διάφορων προβλημάτων και παθογενειών της, ευνοεί την ανάπτυξη της ΚΠ και γενικά την αλληλεγγύη μεταξύ των πολιτών της. Με την λιτότητα που αντιμετωπίσαμε στα χρόνια της κρίσης, δοκιμάστηκε η κοινωνία μας καθώς το 2013, το 14% συμπολιτών μας δεν μπορούσε να εξασφαλίσει βασικά είδη διατροφής. Το κύμα αλληλεγγύης που αναπτύχθηκε ανάμεσά μας, λειτούργησε ως ανάχωμα στις μειωμένες κρατικές δαπάνες κοινωνικής πολιτικής. Μεγάλο βάρος επωμίστηκε η τρίτη ηλικία που αιμοδοτούσε την οικογένεια με την σύνταξή της, καθώς και η ΚΠ που βρήκε χώρο να αναπτυχθεί, απουσία ικανού κρατικού μηχανισμού προστασίας ευάλωτων κοινωνικών ομάδων και ανεπαρκών δημόσιων πολιτικών αντιμετώπισης κρίσεων. (Χουλιάρας, 2014:7-9).

Για την κοινωνία μας ευκαίος είναι ένας συνδυασμός κράτους-ΚΠ, ένα κράτος με κοινωνικά χαρακτηριστικά (ελευθερία και συμμετοχή με διάρκεια του πολίτη στο πολιτικό γίγνεσθαι πέραν των εκλογικών του δικαιωμάτων), και μια κοινωνία πολιτών με περισσότερη πολιτική διαβούλευση για τις κοινωνικές ακίδες ή μια κοινωνικοποίηση της πολιτικής μας ζωής. Άρα μιλάμε για μια διαλεκτική και αλληλοσυμπληρωματική σχέση επικουρικότητας και όχι αντικατάστασης ή ενστερνισμού.

Ειδικά στις κρίσιμες μέρες που διάγουμε σε πολλούς νευραλγικούς τομείς για την ορθοπόδησή μας ως λαός, έχουμε ανάγκη και τους δύο φορείς, διότι το κράτος διαθέτει το συγκριτικό πλεονέκτημα της συγκέντρωσης και παροχής χρηματοδοτικών πόρων (π.χ. φορολογία) αλλά από την άλλη δεν μπορεί και δεν διαθέτει τους λειτουργικούς μηχανισμούς εκείνους για μια ποιοτική και αποτελεσματική παροχή υπηρεσιών σε τομείς που έχει ανάγκη η κοινωνία. Η ΚΠ, διαθέτει μεγαλύτερη ευελιξία και ταχύτητα στην ευαισθητοποίηση των πολιτών αλλά σίγουρα δεν διαθέτει τους πόρους για μεγαλύτερα αποτελέσματα στην αντιμετώπιση προβλημάτων.

Στην πατρίδα μας ακολουθούμε την εξέλιξη των σύγχρονων δημοκρατικών κοινωνιών, δημιουργώντας και μετέχοντας σε διάφορες συσσωματώσεις, εθελοντικές οργανώσεις, οργανωμένες ΜΚΟ, δίκτυα ΝΠΙΔ κλπ, θέλοντας να λαμβάνουμε μέρος στο κοινωνικό πράττειν. Είναι αλήθεια πως οι ρυθμοί μας δεν είναι γρήγοροι διότι γαλουχηθήκαμε με ροπή στην κρατική ομπρέλα και εξασφάλιση, αλλά και διότι αυτή είναι μια πολιτική κίνηση καθώς απαιτεί την αλλαγή της στάσης μας απέναντι στον κρατισμό και στον κομματισμό. Πρόκειται, για πολιτισμική αλλαγή, δημοκρατική κουλτούρα και παιδεία αλλά και κουλτούρα της αλληλεγγύης, του εθελοντισμού. Είναι σημαντικό να συνειδητοποιήσουμε πως μετέχοντας σε τέτοιες συσσωματώσεις, ενεργοποιούμαστε και λειτουργούμε έξω από το πολιτικό κόμμα, έξω από το κράτος και αξιώνουμε διαφάνεια και αποτελεσματικότητα. Η κοινωνία μας ακόμα υπολείπεται αναγνώρισης του εθελοντισμού, της προσφοράς χωρίς

ανταπόδοση και πολλές φορές αντιμετωπίζει με κακοπιστία την δράση των ΜΚΟ και γενικά της ΚΠ διότι έχουμε ανατραφεί με δυσπιστία στα κίνητρα που ενεργοποιούν τον εθελοντή και τον ενεργό, ευαίσθητο πολίτη (πολιτικές συναλλαγές, χρηματισμός, ίδιον όφελος, χάσιμο χρόνου) (Γιαννής, 2002:13-15).

Τα θέματα που καλύπτουν οι οργανώσεις και συλλογικοί φορείς στη χώρα μας είναι ποικίλα, με το μεγαλύτερο μέρος να καλύπτει περιβαλλοντικές και οικολογικές ανησυχίες, μεταναστευτικά προβλήματα και θέματα ένταξης, ενώ ένα μεγάλο εύρος δικτύων ασχολείται με ευαίσθητες πληθυσμιακές ομάδες (ΑΜΕΑ, κακοποιημένα άτομα, ανήλικα παιδιά, ηλικιωμένοι, άνεργοι, περιθωριοποιημένοι, άστεγοι, τοξικομανείς, κλπ), διαφθορά, κακοδικίες, κακοδιοίκηση και γενικά ότι απασχολεί μια σύγχρονη κοινωνία. Στις περιπτώσεις που το αντικείμενο δεν χαίρει καθολικής συναίνεσης (δικαιώματα διαφορετικότητας ή μειονοτήτων, προάσπιση πολυπολιτισμικότητας) η δυσπιστία της κοινωνίας για τα κίνητρα της κινητοποίησης είναι εμφανής, ενώ σε πεδία κοινής αποδοχής (προστασία παιδιών, ανθρωπιστική βοήθεια μετά από φυσικές καταστροφές κλπ) υπάρχει μια κοινωνική ευαισθητοποίηση και άμεση κινητοποίηση (Γιαννής, 2002:17).

Αναφέραμε πιο πάνω και τον εθελοντισμό διότι ενδεχομένως είναι η μήτρα των μη κρατικών οργανισμών της ΚΠ και αποτελούν σημαντική παράμετρο της. Σύμφωνα με την έρευνα VOLMEN-HELLAS που πραγματοποίησε το Πάντειο Πανεπιστήμιο, «ο εθελοντικός τομέας προσεγγίζεται ως ένας ενδιάμεσος χώρος διαπλοκής της ιδιωτικής και δημόσιας σφαίρας, ως όψη ενός δυναμικού κοινωνικού πεδίου το οποίο οριοθετείται από την αλληλεπίδραση κράτους, αγοράς και οικογένειας». Βεβαίως, κάθε μη κυβερνητική οργάνωση δεν είναι απαραίτητα και εθελοντική οργάνωση (Στραβοσκούφης, 2006: 108-109).

Η έννοια του εθελοντισμού στην Ελλάδα συναντάται κυρίως σε πεδία κοινωνικής πρόνοιας και από το 1990 και έκτοτε σε σωρεία άλλων θεμάτων (περιβαλλοντικά, ανθρώπινα δικαιώματα, μεταναστευτικό, προστασία του πολίτη κλπ). Εννοείται πως ο εθελοντισμός είναι υπέρτατη ανιδιοτελής αξία και αρετή και δεν αποσκοπεί στο οικονομικό κέρδος. Ο εθελοντισμός είναι μια ειδική μορφή κοινωνίας πολιτών που συναντάται σε ανθρώπους με έντονο τον αλτρουισμό, ο οποίος εκδηλώνεται είτε ατομικά αυθόρμητα, είτε μέσω οργανωμένων ή και άτυπων σχημάτων, με σκοπό το κοινωνικό όφελος. Μάλιστα διαφέρει από τον τρίτο τομέα με την έννοια ότι ο τρίτος τομέας είναι ο χώρος δραστηριοποίησης ατόμων καθοδηγούμενα από το ενδιαφέρον τους για την παραγωγή κοινωφελούς παροχής έναντι κάποιας μορφής αποζημίωσης – όχι απαραίτητα κέρδος- εντός κάποιων ορίων. Βέβαια ο τρίτος τομέας είναι χώρος με έντονη παρουσία των ΜΚΟ και πολλές φορές εθελοντισμός και ΜΚΟ συνυπάρχουν. Πολλές φορές τα όρια της προσφοράς, του αλτρουισμού συγχέονται με αυτά της νόμιμης προσφοράς του απλού πολίτη. Δηλ. με τους φόρους που καταθέτει στο κράτος πολίτης για να ασκηθεί η δημοσιονομική πολιτική, σίγουρα εκπληρώνει την προσφορά του απέναντι στον συνάνθρωπό του και την κοινωνία. Το βήμα του εθελοντή όμως πάει λίγο παραπέρα, διότι αφιερώνει προσωπικό χρόνο για να ασχοληθεί με την φροντίδα ενός εγκαταλελειμμένου ανήλικου σε ένα νοσοκομείο,

κάποιον ηλικιωμένο που έχει την ανάγκη του, μαγειρεύει για ένα κοινωνικό συσσίτιο, καθαρίζει τα αποκαΐδια από μια πυρκαγιά ή ψάχνει να βρει ανθρώπους που έχουν χαθεί στα ορειβατικά μονοπάτια (Σωτηρόπουλος, 2004:36-37). Ποια η στάση του κράτους απέναντι στον εθελοντισμό; Η Πολιτεία δεν μπορεί να προβάλλει πρότυπα ζωής διότι επεμβαίνει στην ιδιωτικότητα και αυτοδιάθεση του πολίτη αλλά μπορεί να προβάλλει και να ενισχύσει την αξία της αλληλεγγύης διότι ο εθελοντισμός είναι πράξη και «...εκδήλωση αγαθού βίου». Από την άλλη όμως στέκει αποστασιοποιημένη και φειδωλή ως προς την κρατική ενίσχυση, ενώ θα ήταν πολύ πιο εύκολο να δίνει και κίνητρα όπως φοροαπαλλαγές για την ενθάρρυνση του εθελοντισμού (Σωτηρόπουλος, 2004:25,40-42,47).

Και οι εθελοντικές συσσωματώσεις ή οργανώσεις διέπονται από ορισμένα γενικά χαρακτηριστικά σύμφωνα και με τα κριτήρια της Ευρωπαϊκής Ένωσης:

- ✚ Εφαρμόζουν κάποια υποτυπώδη θεσμική-κανονιστική μορφή
- ✚ Δεν προσβλέπουν σε ανταποδοτικά-οικονομικά οφέλη, κινούνται ανιδιοτελώς τόσο τα διοικητικά όσο και τα απλά μέλη
- ✚ Δεν είναι κερδοσκοπικές οργανώσεις
- ✚ Διατηρούν αυτονομία και ανεξαρτησία από κυβέρνηση πολιτική εξουσία
- ✚ Αποσκοπούν στο γενική, κοινωνική ωφέλεια, το δημόσιο συμφέρον (Γιαννής, 2002:25-26 και Στραβοσκούφης, 2006: 108).

Λέγεται πως στην Ελλάδα η ΚΠ είναι αναιμική. Η αλήθεια είναι πως μεταπολιτευτικά και αφού πέρασε το πρώτο κύμα της έντονης πολιτικής δραστηριοποίησης από τους πολίτες, περάσαμε σε μια φάση πολιτικού κορεσμού ή αδιαφορίας. Την περίοδο του πρώτου μισού της δεκαετίας 1980 έως και τη δεκαετία 1990, υπάρχει επιφυλακτικότητα, αλλοτρίωση έως κυνισμός απέναντι στα πολιτικά κόμματα και στους ίδιους τους θεσμούς. Στη χώρα μας η ΚΠ γίνεται κατανοητή ως ομάδων πίεσης ενώπιον του κράτους αλλά όχι απαραίτητα ως αντιπαλότητα. Τα πολιτικά κόμματα με την οργανωμένη τους μορφή, μπορούν να είναι εκφραστές της ΚΠ. Η παγίδα που εμφιλοχωρεί, είναι να ταυτοποιήσουμε αυτά τα δύο διότι τα κόμματα και το κράτος σχηματίζουν την πολιτική κοινωνία και μετέχουν της κοινωνίας των πολιτών ως δίκτυα ή συγκοινωνούντα δοχεία μεταφέροντας απαιτήσεις και αιτήματα εκατέρωθεν. Ως τέτοιοι μηχανισμοί τα κόμματα εγκολλώνονται μεγάλο μέρος της κοινωνίας πολιτών και ανάλογα με το αν βρίσκονται ή όχι στην εξουσία, έχουν δυνατούς ή ασθενείς δεσμούς με το κράτος. Η χώρα μας που διαθέτει ένα κράτος Γαργαντούα και πολιτικά κόμματα που συσπειρώνουν γύρω τους τον λαό, αφήνουν μια αναιμική ΚΠ στη δημόσια σφαίρα. Όσο πιο δυνατά είναι τα κόμματα, τόσο πιο αδύναμη η ΚΠ. Σε αυτή τη βάση βασιζόμαστε και λέμε πως διαθέτουμε ισχυρή ΚΠ καθώς η κοινωνία μας γενικά δεν έχει απογαλακτισθεί από τη πελατειακή σχέση κράτους και κομμάτων και στη διαπίστωση πως το υδροκεφαλικό κράτος εγκλωβίζει τους πολίτες του σε κομματικές πατρωνίες συντηρώντας την αποτελεσματικότητά του (Σωτηρόπουλος, 2004:117-128 και Βούλγαρης, 2006:5-9).

Ο εκσυγχρονισμός και οι μεταρρυθμιστικές προσπάθειες στη χώρα μας έχουν επιφέρει και την αναπτυξιακή πορεία της ΚΠ και γενικά των ΜΚΟ και η άνω σχέση έχει άρδην επικαιροποιηθεί. Οι ΜΚΟ έχουν ευαισθητοποιήσει την ελληνική κοινωνία και σιγά-σιγά αίρονται οι επιφυλάξεις από τους πολίτες και η σχέση του μηδενικού αθροίσματος μεταξύ κράτους-κομμάτων-κοινωνία πολιτών του κ. Μουζέλη να χρήζει αναθεώρησης, καθώς το κράτος εκπροσωπείται από δημοκρατικούς θεσμούς, και με την ένταξή μας στην ΕΕ, συνεχώς εξευρωπαϊζόμαστε (Βούλγαρης, 2006:15-17).

Η φτωχοποίηση της ελληνικής κοινωνίας έχει άμεσο αντίκτυπο στα ευάλωτα μέλη της, Ενδεικτικά τα έως 17 ετών παιδιά, αντιμετωπίζουν την απειλή της φτώχειας σε ποσοστό 26,9%, σε έρευνα κατά το 2012-2013 σε 152 σχολεία μας 27% των μαθητών ένιωθαν το αίσθημα πείνας, με αποτέλεσμα το κράτος και η δημόσια κοινωνική και προνοιακή πολιτική προσεταιρίζεται την ΚΠ «ως καταφύγιο έσχατης προσφυγής» με την δημιουργία Εθνικού Δικτύου Άμεσης Κοινωνικής Παρέμβασης και κινητοποιήσεις των ΟΤΑ συμπράττοντας με φορείς μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα Το οξύμωρο του σχέσης αυτής είναι πως λόγω της κρίσης το μείζον πρόβλημα των ΜΚΟ είναι η βιωσιμότητά τους (επισφαλή χρηματοδότηση), ενώ η σύμπραξη με το κράτος αποτυπώνεται κατά μεγάλο μέρος ως αρνητική παρά ως θετική (γραφειοκρατία, κακή ποιότητα συνεργασίας με τη δημόσια διοίκηση, έλλειψη πολιτικών ρίσκων και προγραμμάτων, οικονομική δυστοκία), ενώ πιο βαθιά είναι η σύμπραξη σε επίπεδο ΟΤΑ. Με στοιχεία ευρωβαρομέτρου για τον 12/2004 έως 5/2011^{οι} δράσεις εθελοντισμού στη χώρα μας υποχώρησαν αισθητά από 22% σε 14% (Μπουρίκος και Σωτηρόπουλος 2014,13,16,36-37,39,60-63,18).

Είναι γεγονός πως πέρα από την οικονομική δυσπραγία που λειτουργεί ανασταλτικά ως προς την έμπρακτη προσφορά, ένας άλλος σημαντικός παράγοντας είναι η έννοια της εμπιστοσύνης και περαιτέρω το κοινωνικό κεφάλαιο ως ένα δημόσιο αγαθό, απαραίτητο ως έκφραση συνένωσης και δράσης από κοινού. Ο Πάτμαν εννοεί το κοινωνικό κεφάλαιο ως σχέση αναφερόμενη σε κοινωνικά χαρακτηριστικά όπως ο εθελοντισμός, τα δίκτυα συμμετοχής των πολιτών, η εμπιστοσύνη που διευκολύνουν την κοινωνική συνεργασία και αποτελεσματικότητα (Αλεξανδρόπουλος,2010:45-46). Σύμφωνα με τον Κονιόρδο, η εμπιστοσύνη είναι συστατικό του κοινωνικού κεφαλαίου (και διακριτές μεταξύ τους έννοιες) το οποίο συνδέει με την ικανότητα της ΚΠ να διασφαλίζουν ευεργετήματα, καθώς το κοινωνικό κεφάλαιο αποτιμάται με δείκτες εμπιστοσύνης στην πολιτειακότητα (πολιτοφροσύνη) και συμμετοχικότητας στην ΚΠ. Μεγάλος βαθμός συμμετοχικότητας, αυτόχρονα οδηγεί μεγάλο κοινωνικό κεφάλαιο, ενώ απόθεμα αυτού αυτόχρονα θεωρείται όφελος της κοινωνίας (Κονιόρδος,2010:104-114).

Το να πιστεύουμε σε κάποιον ή σε θεσμούς, είναι ένα ζήτημα που στην χώρα μας αντιμετωπίζεται μάλλον με δυσπιστία. Πραγματοποιήθηκε ερωτηματολόγιο στα πλαίσια της εργασίας μας σε 68 άτομα ηλικίας 18-69, των δύο φύλων, μικρού αντιπροσωπευτικού δείγματος. Περί εμπιστοσύνης σε θεσμούς, δημόσιες πολιτικές και πρόσωπα, ένα ποσοστό 68% απάντησε αρνητικά (48 άτομα) λόγω σκανδάλων,

διαπλοκής, πελατειακών σχέσεων και μη ελεγκτικών μηχανισμών, ενώ σε ερώτηση εάν πιστεύουν στο κοινωνικό έργο ΜΚΟ και εθελοντισμού 57% απάντησε θετικά (39 άτομα) επειδή θεωρούν πως ειδικά στην εποχή μας και λόγω κρίσης υποκαθιστούν και επιτελούν τον ρόλο του κράτους. Το μικρό δείγμα αυτό - του οποίου η αντιπροσωπευτικότητα είναι απλά ενδεικτική - δείχνει πως στην κοινωνία μας αντιμετωπίζουμε με σκεπτικισμό τις θεσμικές αξίες και στρεφόμαστε σε εναλλακτικές μορφές διακυβέρνησης. Ένα μεγάλο ποσοστό 87% (59 άτομα) θεωρούν πως δεν πρέπει οι ΜΚΟ να χρηματοδοτούνται από το κράτος για να μην υπάρχει χαλιναγώγηση, χειραγώγηση και διαπλοκή. Το 79% (54 άτομα) θεωρεί απαραίτητη μια εποπτεία και διαφάνεια των χρηματοδοτικών εισροών και διαχείρισής τους από τις ΜΚΟ για να ενισχύεται η θετική τους οπτική και το κλίμα εμπιστοσύνης. Ένα 50% περίπου θεωρεί πως υπάρχει αποσπασματική προβολή και ενημέρωση του έργου των ΜΚΟ, ενώ επιθυμούν περισσότερη πληροφόρηση από τα ΜΜΕ. Ποσοστό 64% αξιώνει το κράτος εγγυητή της κοινωνικής πολιτικής και εναλλακτικά να υπάρχουν οι ΜΚΟ ως μια ελεύθερη δραστηριοποίηση της ΚΠ, αλλά δηλώνει απογοητευμένο από τις κρατικές ελλείψεις που καθιστούν απαραίτητες τις ΜΚΟ.

Πίνακας 1.3.1.

ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΘΕΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ 68 ΑΤΟΜΩΝ (ΠΟΣΟΣΤΟ %)				
ΦΥΛΟ	ΗΛΙΚΙΑ/ΑΤΟΜΑ/ΠΟΣΟΣΤΟ	ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ		
ΑΝΔΡΑΣ	38/ 56%	18-29 /19 /27,94%	ΑΕΙ	4 /5,88%
		31-45 /12 /17,65%	ΦΟΙΤΗΤΕΣ	22 /32,35%
		46-55 / 5 /7,35%	ΤΕΙ	3 / 4,41%
		67-69 / 2 /2,94%	ΔΕ	9 / 13,24%
		38 /55,88%	38 /55,88%	
ΓΥΝΑΙΚΑ	30/ 44%	18-2 8/16 /23,53%	ΑΕΙ	7 /10,30%
		30-46 / 9 /13,24%	ΦΟΙΤΗΤΡΙΕΣ	18 /26,47%
		49-54 / 5 / 7,35%	ΤΕΙ	-
		30/44,12%	ΔΕ	5 /7,35%
		30/44,12%	30/44,12%	
ΣΥΝΟΛΟ	68/ 100%	68/100%	68/100%	

Συμπερασματικά αναφέρουμε πως στην Ελλάδα η ΚΠ συνίσταται από την μορφή και πορεία των πολιτικών-κοινωνικών θεσμών (απομάγευση του κόσμου, έλλειμμα πολιτικής εμπιστοσύνης, προσωπολατρία πολιτικών, μονόπλευρος μηχανισμός εξουσίας με πελατειακές ελίτ) αλλά και από τους τρόπους δράσης αυτής, που αντιτίθεται στα παραπάνω και ομολογουμένως έχει βρει ένα ευρύ πεδίο λόγω οικονομικής κρίσης και δραστηριοποιείται. Η εδραίωσή της, η απαραίτητη ύπαρξή της ειδικά στον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας, νομιμοποιείται πέρα από το αμιγώς νομοθετικό κομμάτι, από το ηθικό έρεισμα παροχής φροντίδας και στήριξης του πλησίον, από σχέση δωρεάς ανθρωπισμού, σε αντίθεση από την καθαρά επαγγελματική και απρόσωπη υπηρεσία του κράτους. Στον τομέα της πρόνοιας και

στήριξης των ευάλωτων, η ΚΠ παρουσιάζει ισχυρό λόγο εξασφαλίζοντας θεσμοθετημένες εγγυήσεις για την απρόσκοπτη και εύρυθμη λειτουργία της, ώστε να εξασφαλίζει ποιοτικές υπηρεσίες.

1.4. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Η νομιμότητα των ΜΚΟ προνοιακού τύπου και η εύρυθμη λειτουργία τους θεσμοποιείται από την κυβερνητική νομοθεσία. Αναφέρουμε ενδεικτικά: Νόμος υπ' αριθμ. 2646/1998 ΦΕΚ Α-224/8-10-2001 περί Ανάπτυξης του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας, ορίζεται πως το κράτος έχει την ευθύνη για την παροχή κοινωνικής φροντίδας (Άρθρο 1.2), ενώ ως κοινωνική φροντίδα ορίζεται η προστασία προς άτομα και ομάδες με προγράμματα – αποκατάστασης, ισότιμη συμμετοχή των ατόμων στην οικονομικοκοινωνική σφαίρα, καθώς και σε συνθήκες αξιοπρεπούς διαβίωσης. Ειδικά η οικογένεια, είναι ο βασικός αποδέκτης των προγραμμάτων (Άρθρο 1.1). Στο Άρθρο 12 γίνεται εκτενής αναφορά για την ανάπτυξη του εθελοντισμού ως απαραίτητη συνδρομή στην κοινωνική φροντίδα, ενώ στο Άρθρο 5 αναφορά στα Μητρώα Ειδικής πιστοποίησης των ιδιωτικών φορέων μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που παρέχουν υπηρεσίες χαρακτήρα κοινωνικής φροντίδας, σύμφωνα με απόφαση του Υπουργού Υγείας και Πρόνοιας και δημοσίευση στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Ουσιαστικά από εδώ ξεκινούν οι θεσμικές ρυθμίσεις των διάφορων οργανώσεων μη κερδοσκοπικού φορέα στον προνοιακό τομέα (e-nomothesia.gr).

Με τον Ν.2731/1999 ΦΕΚ'138/5.7.1999 Ρύθμιση θεμάτων Διμερούς Κρατικής Αναπτυξιακής Συνεργασίας και Βοήθειας, ρύθμιση θεμάτων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων και άλλες διατάξεις άρθρο 11 και 12 περί ορισμού και υποχρεώσεων χρηματοδότησης ΜΚΟ και Ν.3072/2002 ΦΕΚ Α294 περί συμπερίληψης και των νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου του Ν.2083/1992 ΦΕΚ 159 Α' άρθρο 17 (kodiko.gr/nomothesia) (και εκτενής αναφορά στο 2^ο Κεφ. περί ρύθμισης θεμάτων ΜΚΟ). Ο παρών εκσυγχρονίσθηκε από τον Ν.4781/2021 ΦΕΚ 31/Α/28-2-2021 «Οργάνωση και λειτουργία Υπουργείου Εξωτερικών... ανθρωπιστικής βοήθειας και άλλες διατάξεις (εκτενής αναφορά στο Υποκεφάλαιο Γ' Άρθρο 199-214) (e-nomothesia.gr/diplomatiki-nomothesia-diethneis-organismoi).

Επίσης με τους Ν.3227/2004 ΦΕΚ 31/Α/9-2-2004 (άρθρο 9 περί προγραμμάτων επιδότησης ΜΚΟ) και Ν.2860/2000 ΦΕΚ 251/Α/14-11-2000 περί διαχείρισης, παρακολούθησης και ελέγχου του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και λοιπών διατάξεων (e-nomothesia.gr).

Επιπροσθέτως, το Προεδρικό Διάταγμα υπ.αριθμ. 22/2006 ΦΕΚ 18/Α/7-2-2006 περί Οργανισμού του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης, άρθρο 8 περί Διεύθυνσης Συντονισμού και Οργάνωσης, γ-Τμήμα Δημοσίων Σχέσεων και Επικοινωνίας, γγ – «Ασχολείται με την καταγραφή και την δικτύωση με φορείς που έχουν συναφές αντικείμενο εργασίας... δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου, καθώς και

με μη κυβερνητικές οργανώσεις, των οποίων η δραστηριότητα είναι συναφής με αυτή του Ε.Κ.Κ.Α», και δδ – «Οργανώνει και συντονίζει δίκτυα εθελοντών» (e-nomothesia.gr).

Θα ήταν παράλειψή μας να μην αναφέρουμε και το νομοθετικό πλαίσιο της ΕΕ, που ως κράτος-μέλος ευθυγραμμιζόμαστε, αλλά και ως έναν μεγάλο αιμοδότη χρηματοδότησης και προγραμμάτων στήριξης αρκετών ΜΚΟ και γενικά της ΚΠ. Η ΕΕ αναγνωρίζει την ΚΠ ως οργανωτική δομή που λειτουργεί εντός δημοκρατικών διαδικασιών, με σκοπό την εξυπηρέτηση δημοσίου συμφέροντος, και είναι ο μεσολαβητής ανάμεσα στις αρχές και στον πολίτη. Θεσμοποιείται από τα άρθρα 11 και 15 της Συνθήκης για τη λειτουργία της ΕΕ περί συμμετοχής της ΚΠ σε διαβούλευση και στη χρηστή διακυβέρνηση της ΕΕ. Ως χώρα κινούμαστε σύμφωνα με το ευρωπαϊκό κεκτημένο και τον Ευρωπαϊκό Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, ακολουθώντας το νομοθετικό πλαίσιο της Συνθήκης για τη λειτουργία της ΕΕ στον τομέα της οργανωμένης κοινωνίας πολιτών (EUR-Lex, και eur-lex.europa.eu/legal).

Στην ετήσια έκθεση της ΕΕ για την δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα 2019, το Συμβούλιο της ΕΕ για το 2017 ανακοινώνει πως η ΚΠ είναι από τους βασικούς εταίρους διακυβέρνησης και ανάπτυξης, απαραίτητη για την επίτευξη της Ατζέντας 2030. Εκτός των χαρτών πορείας για την συνεργασία της ΚΠ κάθε χώρας με την ΕΕ 2018-2020, η οποία αναθεωρήθηκε το 2019, την ίδια χρονιά πραγματοποιήθηκε στις Βρυξέλλες το 21ο Φόρουμ ΕΕ-ΜΚΟ, αλλά και πλήθος άλλων δράσεων για ένα ευνοϊκό περιβάλλον ανάπτυξης της ΚΠ (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2019).

Η ΚΠ επομένως είναι ένα νομιμοποιημένο εναλλακτικό μοντέλο θέασης και αντιμετώπισης των αναγκών μιας κοινωνίας, απαραίτητο ως υποστηρικτικό εργαλείο στην κρατική κοινωνική πολιτική, και λόγω της νόμιμης παρουσίας της ασκεί πολιτικοκοινωνικό έργο προάγοντας την κοινωνική ευταξία, ευζωία και περεταίρω τον κοινωνικό δαρβινισμό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1. ΠΑΙΔΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

Η οικονομική κρίση που έπληξε και τη χώρα μας, επιδείνωσε τα κοινωνικά προβλήματα και δημιούργησε συνθήκες πίεσης και στην κοινωνική πολιτική. Τόσο ο κρατικός φορέας όσο και ΚΠ, προσπαθούν να ανταπεξέλθουν στις ανάγκες των εύάλωτων παιδιών με γνώμονα το ύψιστο συμφέρον τους.

Η σύγχρονη κοινωνία μας έχει παιδοκεντρικό χαρακτήρα και επενδύει τόσο στην ανέλιξη (εκπαίδευση) όσο και στην ευζωία (υγιές οικογενειακό περιβάλλον, ασφαλείς συνθήκες διαβίωσης) των παιδιών. Η παιδική προστασία περιλαμβάνει κάθε δράση από εξειδικευμένους επαγγελματίες (κοινωνικοί λειτουργοί, εισαγγελείς) η οποία αποσκοπεί στην αποφυγή ή αντιμετώπιση περιπτώσεων κακοποίησης ή έκθεσης σε κίνδυνο. Η ανάγκη φιλοξενίας και προστασίας για τα παιδιά που την έχουν ανάγκη, υλοποιείται μέσω κρατικών δομών, καθώς και εκείνων της ΚΠ. Η κανονιστική τους οργάνωση προσπαθεί να διασφαλίζει την ομαλή τους ανάπτυξη, και αποϊδρυματοποίηση σε μια ανταγωνιστική κοινωνία που εξετάζεται κατά πόσο είναι προετοιμασμένα να αντιμετωπίσουν. Είναι οι δομές μια προπαρασκευαστική κοινωνική ένταξη ή είναι μια αναγκαστική συνθήκη για να ανοίξει χώρος για τις επόμενες στρατιές απροστάτευτων παιδιών, και από την άλλη ποιός φορέας επιβλέπει την εξέλιξη της αποϊδρυματοποίησης ;

2.2. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Στη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (με την από 20/11/1989 44/25 Απόφαση της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών και ισχύ από 20/9/1990), στο Άρθρο 1 (Μέρος 1), ορίζεται ως παιδί κάθε ανθρώπινο όν μικρότερο των 18 ετών, εκτός εάν κατά την ισχύουσα νομοθεσία για το παιδί, η ενηλικίωση πραγματοποιείται νωρίτερα. Στα 54 άρθρα της Σύμβασης διακηρύσσεται η προάσπιση των δικαιωμάτων του παιδιού και η σημασία της βοήθειας υποστήριξης του σε περιβάλλον κατάλληλο και υγιές (refworld.org). Η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού του ΟΗΕ έχει υπογραφεί από 192 χώρες, ενώ από το 1992 αποτελεί νόμο της χώρας μας με τον υπ.αριθμ. 2101/1992 - ΦΕΚ 192/Α/2-12-1992, Κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (e-nomothesia.gr).

Κατά τη UNICEF η Σύμβαση δομείται γύρω από 4 θεμελιώδεις αρχές, κοινές για όλα τα παιδιά:

1. (άρθ. 2) άρνηση διακρίσεων
2. (άρθ. 3) προτεραιότητα το συμφέρον του παιδιού
3. (άρθ. 6) δικαίωμα του παιδιού στην ευζωία
4. (άρθ. 12) ελευθερία έκφρασης

ενώ εμπλουτίζεται με δύο προαιρετικά πρωτόκολλα περί προστασίας από σεξουαλική εκμετάλλευση και συμμετοχή σε ένοπλες διαμάχες (2000) και περί δικαιώματος αναφοράς από τα ίδια τα παιδιά παραβίασης των δικαιωμάτων τους στο ελεγκτικό

όργανο της Σύμβασης δηλ. στην Επιτροπή Δικαιωμάτων του Παιδιού (2014) (unicef.org/greece).

Σύμφωνα με το άρθρο 24 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, τα παιδιά δικαιούνται προστασίας και φροντίδας για την ευζωία τους, σε συνάρτηση με την ηλικία και ωριμότητά τους μπορούν να εκφράζουν την άποψή τους σε ζητήματα που τα αφορούν, κίνητρο και σκοπός κάθε κρατικής και ιδιωτικής δράσης είναι το «υπέρτατο συμφέρον του παιδιού», και δικαιούνται τη διατήρηση των προσωπικών επαφών με τους γονείς τους εκτός στην περίπτωση που αυτό αποβαίνει εις βάρος τους (europa.eu/).

Το Συμβούλιο της ΕΕ στην ετήσια έκθεση της ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία στον κόσμο το 2019, παρουσιάζοντας τα αποτελέσματα του σχεδίου δράσης της ΕΕ 2015-2019, ανέδειξε παθογένειες, παραβιάσεις, περιθωριοποίηση ανά τον κόσμο των ευαίσθητων και αδύναμων ομάδων. Στην αναφορά της για τα δικαιώματα του παιδιού όπου σύμφωνα με την CRC αυτά αποτελούν την ευρύτερα κυρωμένη Συνθήκη, η ΕΕ διατρανώνει την αφοσίωσή της στα δικαιώματα αυτά, αλλά και την συνεργασία της με τα παιδιά σε θέματα της αρμοδιότητάς τους. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η ΥΑ/ΑΠ με το κύρος τους επιβεβαιώνουν τη δέσμευσή τους στον σκοπό αυτό. Με ζητούμενο τη συμμετοχή των παιδιών σε διαβουλεύσεις ώστε να ακουστεί η φωνή τους και να μειωθούν οι ανισότητες, ΕΕ και UNICEF οργάνωσαν εκστρατεία «The Real Challenge» με το μήνυμα πως τα δικαιώματα του παιδιού είναι οικουμενικά και ουδόλως δεδομένα. Η ΕΕ θεωρεί απαραίτητη τη συμμετοχή των παιδιών στη χάραξη πολιτικών για την ευζωία τους, ενώ για την εναλλακτική φροντίδα και αποϊδρυματοποίηση των παιδιών προσέφερε το ποσό των 13.000.000 €, αύξησε κατά 10% επί του προϋπολογισμού της την ανθρωπιστική βοήθεια, και επιπλέον περίπου 64.000.000 € για δράσεις προστασίας των παιδιών παγκοσμίως 2019 (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2019).

Στο Εθνικό Συνταγματικό Δίκαιο της Ελλάδας, στο άρθρο 21 ¶1,2,3 αναφέρεται: «Η οικογένεια,... η μητρότητα και η παιδική ηλικία τελούν υπό την προστασία του Κράτους», «Πολύτεκνες οικογένειες,... και όσοι πάσχουν από ανίατη σωματική ή πνευματική νόσο έχουν δικαίωμα ειδικής φροντίδας από το Κράτος», «Το Κράτος μεριμνά για την υγεία των πολιτών...» (hellenicparliament.gr). Η Πολιτεία υλοποιεί διάφορα προγράμματα στήριξης του παιδιού είτε εντός της φυσικής οικογένειας όπως ο Ν. 4051/1960 ΦΕΚ 68/1960 άρθ. 2 και 3 «Περί ενισχύσεως απροστάτευτων παιδών», το Προεδρικό Διάταγμα υπ.αριθμ. 108/1983 ΦΕΚ 49/Α/20-4-1983 «Προϋποθέσεις ενισχύσεως απροστάτευτων παιδιών» (Εφημερίδα Κυβερνήσεως και e-nomothesia.gr) αλλά και προγράμματα εκτός οικογένειας για περιπτώσεις όπου κρίνεται πως η οικογένεια αποτελεί βαρίδιο για την ομαλή και υγιή ανάπτυξη του παιδιού. Σε αυτά υπάγονται τα κέντρα παιδικής μέριμνας τύπου ιδρυματικής φροντίδας, υπό τη συνεργασία των Κοινωνικών Υπηρεσιών των Περιφερειών, της ΚΠ, της Εκκλησίας, και πάντα με κρατική εποπτεία.

Η ΕΕΔΑ (θεσμοθετημένη με τον Ν. 2267/1998), συμπράττει ως Εθνικός Θεσμός για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου στην Ελλάδα και προωθεί την θεσμική κατοχύρωση των δικαιωμάτων του παιδιού, με έμφαση στην παιδική προστασία. Στις 27/6/2016

στη συνεδρίαση της Ολομέλειάς της, υιοθέτησε το Κείμενο Αρχών για την Παιδική Προστασία στην Ελλάδα, όπου καλεί την Πολιτεία να επιληφθεί με νομοθετικές και διοικητικές ρυθμίσεις περί ένταξης των Αρχών του Κειμένου στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού αξιοποιώντας εθνικούς και ευρωπαϊκούς πόρους για την παιδική προστασία (παραμέληση, κακοποίηση, εγκατάλειψη, βία, εντός και εκτός οικογενείας), στοχεύοντας στην πρόληψη, στήριξη και αποκατάσταση των ευάλωτων παιδιών (ΕΕΔΑ, 2016:1-9).

Στην χώρα μας με τον Ν.2345/1995 - ΦΕΚ 213/Α/12-10-1995, αναφέρονται οι προϋποθέσεις για «Οργανωμένες Υπηρεσίες παροχής προστασίας από φορείς κοινωνικής πρόνοιας και άλλες διατάξεις (ΝΠΙΔ, σωματεία, ιδρύματα, φορείς που δεν υπάγονται στον δημόσιο τομέα) (e-nomothesia.gr).

Στον Ν.3106/2003 – ΦΕΚ 30/Α/10-32-2003, έχουμε την αναδιοργάνωση του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας και λοιπές διατάξεις, ενώ στο άρθ.9 διαπιστώνουμε πως δημόσια ιδρύματα (Π.Ι.Κ.Π.Α., Μητέρα) που με Ν.2646/1998 άρθ. 7 είχαν μεταφερθεί στο Ε.Σ.Υ., μεταφέρονται πλέον στην Περιφέρεια στο Πε.Σ.Υ.Π. (e-nomothesia.gr), όπου ένα ανομοιόμορφο μίγμα φιλοξενούμενων μικρών παιδιών, παιδιών με χρόνιες ή μη ψυχοσωματικές παθήσεις συνυπάρχουν κατόπιν της συγχωνεύσεως με ηλικιωμένους, ενήλικες με αναπηρίες και λοιπές παθήσεις στις αποκεντρωμένες ανά περιφέρεια δομές (έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη (synigoros-toy-politi- 2017). Συμπληρωματικά με τον Ν.4025/2011 ΦΕΚ 228/Α/2-11-2011 στην «Ανασυγκρότηση Φορέων Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Κέντρα Αποκατάστασης, Αναδιάρθρωσης του Ε.Σ.Υ. και άλλες διατάξεις», οι δομές κοινωνικής μέριμνας συγχωνεύονται και υπάγονται στις Περιφέρειες (e-nomothesia.gr).

Από το 2013 και κατόπιν συγχωνεύσεων των Μονάδων Κοινωνικής Φροντίδας και Πρόνοιας, υπάρχουν στις Περιφέρειες τα Κέντρα Κοινωνικής Πρόνοιας υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων με αρμοδιότητα την Προστασία του Παιδιού και της Οικογένειας. Κατά το Προεδρικό Διάταγμα 134/2017 άρθ. 24 η Διεύθυνση Προστασίας Παιδιού και Οικογένειας του ως άνω Υπουργείου, σχεδιάζει, οργανώνει και υλοποιεί πολιτικές με απώτερο στόχο την προστασία της οικογένειας και του παιδιού. Ειδικότερα, ελέγχει την πορεία δράσεων όπως αυτά εφαρμόζονται από τα Κέντρα Κοινωνικής Πρόνοιας, από δημοτικές ή ιδιωτικές επιχειρήσεις, από φορείς ιδιωτικής πρωτοβουλίας, εποπτεύει και αξιολογεί τις δράσεις που υλοποιούνται στα ΚΚΠ, υποβάλλει προτάσεις ανέγερσης ή βελτίωσης των υποδομών των ΚΚΠ, καθώς και εισηγήσεις για την εξεύρεση χρηματοδοτικών πόρων (κυρίως από ΕΕ ή από το Πρόγραμμα Δημόσιων Επενδύσεων (europa.eu (2021)).

Το Υπ.Ε.Κ.Α.Π στην πολιτική του για την παιδική προστασία, έχει αναπτύξει σειρά μέτρων με κυριότερα την επιδοματική πολιτική στήριξης του οικογενειακού προϋπολογισμού (επίδομα παιδιού, γέννησης, μειονεκτικών περιοχών), προγράμματα που αφορούν κυρίως σε βρεφονηπιακούς – παιδικούς σταθμούς και σταθμούς ολοκληρωμένης φροντίδας, ΚΔΑΠ, κοινωνικές υπηρεσίες φιλοξενίας και φροντίδας

σε βρέφη και παιδιά μέσω του Εναρμόνιση Οικογενειακής και Επαγγελματικής Ζωής, ενίσχυση του θεσμού της υιοθεσίας και αναδοχής, Μονάδες Φροντίδας Προσχολικής Αγωγής, Κέντρα Απασχόλησης Παιδιών με Αναπηρία, κατασκηνώσεις και μια σειρά άλλων δράσεων (ypergasias.gov.gr/).

Πρόσφατα και μετά τις συζητήσεις στη Βουλή (29/9/2021 και 30/9/2021) του νομοσχεδίου για την Κοινωνική Προστασία, του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων: «Πρόληψη και αντιμετώπιση περιστατικών κακοποίησης και παραμέλησης ανηλίκων, Πρόγραμμα Κυψέλη..... και άλλες διατάξεις», ψηφίστηκε από την ολομέλεια της Βουλής την 1/10/2021 το ως άνω νομοσχέδιο που αφορά θέματα αποϊδρυματοποίησης και αναδοχής ([Κανάλι της Βουλής:2021](#)) και ([aftodioikisi.gr: 2021](http://aftodioikisi.gr:2021)).

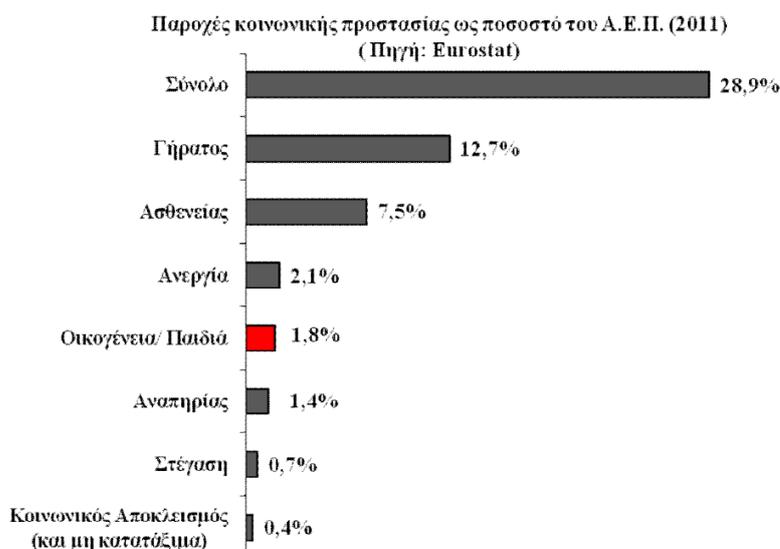
Οι νόμοι και θεσμοθετημένα δικαιώματα είναι μια μεγάλη δύναμη για τα αδύναμα παιδιά. Όμως μήπως το πλαίσιο προστασίας τους είναι διάτρητο ;

2.3. ΠΑΙΔΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Σύμφωνα με τη ΔΣΔΠ πρέπει να βλέπουμε το παιδί ως υποκείμενο δικαιωμάτων, με κατοχυρωμένα πολιτικά, ατομικά, κοινωνικά, οικονομικά, μορφωτικά δικαιώματα ικανά για την ολοκληρωμένη προστασία του και όχι ως αντικείμενο προστασίας (ΕΕΔΑ:2018, 31-36). Θεωρούμε απροστάτευτα παιδιά εκείνα που βρίσκονται σε μια ιδιαίτερα ευάλωτη και επισφαλή θέση, όπου κινδυνεύει η επιβίωσή τους, η σωματική και ψυχική ακεραιότητα, που κακοποιούνται ή εκμεταλλεύονται και τους ασκείται βία εντός ή εκτός οικογενείας, παιδιά των οποίων οι γονείς είναι σε αδυναμία να τα φροντίσουν ή είναι χωρίς γονείς, παιδιά που προέρχονται από χώρες που βρίσκονται σε εμπόλεμη κατάσταση, μεταναστών, ασυνόδευτα, παιδιά που γενικά χρήζουν της κρατικής συνδρομής ή συνεπιμέλειάς του για να ανταπεξέλθουν στις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες. Σύμφωνα με τα προαναφερθέντα θεσμικά κατοχυρωμένα δικαιώματα του παιδιού σε διεθνές και εθνικό πλαίσιο, είναι κατανοητό πως το κράτος θεωρεί το ύψιστο συμφέρον κάθε παιδιού καθήκον και υποχρέωσή του, που χωρίς αμετροέπεια πρέπει να επιτελεί. Από την άλλη οι ανάγκες του παιδιού είναι απολύτως ατομοκεντρικές, εαυτοκεντρικές τουλάχιστον στα πρώτα χρόνια της ζωής του που είναι και καθοριστικά. Αυτό σημαίνει πως το πολυσυζητημένο ύψιστο συμφέρον του πρέπει να είναι ευκταίο τόσο σε οικογενειακό όσο και σε επίπεδο Πολιτείας.

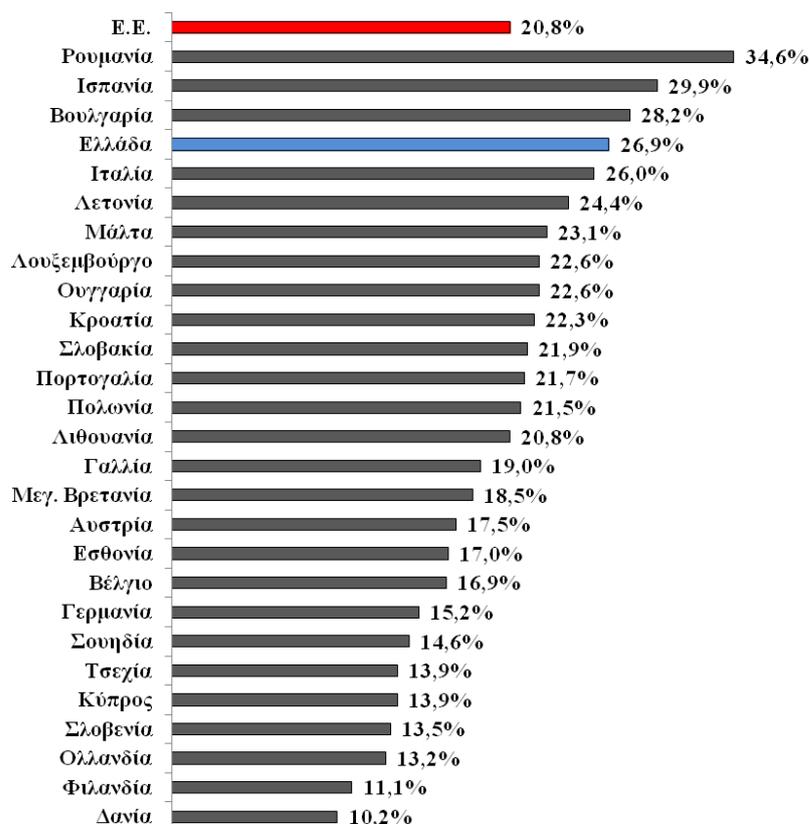
Με δεδομένο τη δυσμενή οικονομικοκοινωνική θέση στην οποία βρέθηκε η χώρα μας την περίοδο των μνημονίων, τα στοιχεία της παιδικής ευαλωτότητας είναι σοβαρά. Σύμφωνα με έκθεση της UNICEF για την κατάσταση των παιδιών στην Ελλάδα και τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης το 2014, η παιδική φτώχεια και θυματοποίηση για το 2012 φτάνει στο 26,9%, διαγράφοντας ανοδική τάση των 3,2 μονάδων για 2011-2012, ως τη μεγαλύτερη αύξηση της ΕΕ ενώ ο στόχος της χώρας μας κατά το ΕΠΜ του «Ευρώπη 2020», ήταν να μειωθεί το ποσοστό παιδικής φτώχειας στο 18%. Επιπλέον, το 23,1% του φτωχού πληθυσμού στην ΕΕ είναι άτομα έως 18 ετών, και στην πατρίδα μας τα άτομα αυτά αποτελούν το 20,5% του φτωχού πληθυσμού. Σημαντικό επίσης είναι πως στη χώρα μας το διάστημα 2011-2012 παρουσιάστηκε αύξηση κατά 12% των παιδιών που διαβιούσαν κάτω από το όριο της φτώχειας. Οι παροχές κοινωνικής προστασίας για την οικογένεια και το παιδί για το 2011 ανέρχονται στο ποσό των 3,7 δις 1,8%), μειωμένο κατά 513 εκατομμύρια (12,1%) του 4,2 δις για το 2009 (unicef:2014, 24-57).

Εικόνα 2.3.1.

Εικόνα 2.3.2.

Παιδική φτώχεια στην Ε.Ε. (2012) (Πηγή: Eurostat)

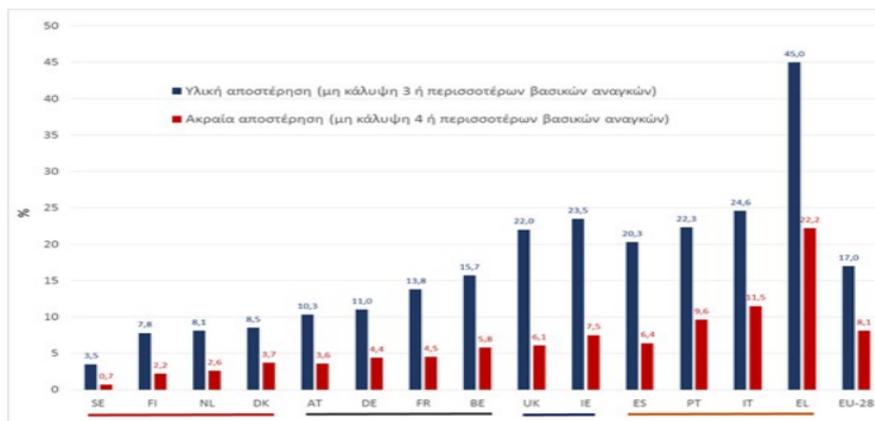

Πηγή: (<https://www.naftemporiki.gr/documents/790434/unicef-h-katastasi-ton-paidion-stin-ellada-2014-oi-epiptoseis-tis-oikonomikis-krisis-sta-paidia>)

Στην αντίστοιχη έκθεση της UNICEF για το 2015, η κατάσταση είναι δραματική, καθώς σχεδόν ένα στα δύο παιδιά μας, διαβιώνουν σε συνθήκες υλικής αποστέρησης (αδυναμία κάλυψης βασικών αναγκών σε αγαθά και υπηρεσίες), το υψηλότερο ποσοστό (45%) στην ΕΕ ((unicef:2014, 19-28).

Εικόνα 2.3.3.

Διάγραμμα 2: Παιδική υλική αποστέρηση στην ΕΕ-14 (2015)

Πηγή: Εξεργασία στοιχείων EUROSTAT (πρόσβαση 23/3/2017)

Πηγή:

https://www.researchgate.net/publication/317056784_Ekthese_UNICEF_E_Katastase_ton_Paidion_sten_Ellada_2017_Ta_paidia_tes_krises/link/59234367aca27295a8a84c84/download

Τονίστηκε το ζήτημα της παιδικής φτώχειας που είναι απότοκο της φτώχειας της οικογένειας διότι: λόγω ύφεσης έχει παρουσιάσει σημαντική αύξηση σε νοτιοανατολικές χώρες (Ισπανία, Ιταλία, Ελλάδα), είναι μια συνιστώσα που αποδεικνύει την επισφάλεια των παιδιών (είναι ευπρόσβλητα στην φτώχεια και κατ'επέκταση στον κοινωνικό αποκλεισμό), αλλά και παράμετρος ανάδειξης των πολιτικών πρόνοιας (κοινωνικές δαπάνες) για την αντιμετώπιση των συνεπειών που αυτή συνεπάγεται. Όσο πιο πενιχρό είναι το οικογενειακό εισόδημα ή όσο μεγαλύτερες είναι οι κοινωνικές περικοπές, τόσο η πίεση και η ανισότητα εντείνεται στους εισοδηματικά αδύνατους και τόση μικρότερη προστασία αναλογεί στα παιδιά. Η Ελλάδα έχει τα υψηλότερα επίπεδα ανισότητας – ανάμεσα σε 30 ευρωπαϊκές χώρες- στα παιδιά, λόγω οικονομικής ύφεσης ([unicef:2014](#)).

Μια εύρωστη οικονομία με προϋπολογισμό που καλύπτει κοινωνικές δαπάνες, μπορεί να επιφέρει μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων και αποκλεισμών. Η επένδυση στο μέλλον των παιδιών μας αποτιμάται με θετικό πρόσημο, καθώς βραχυπρόθεσμα επέρχεται η στήριξη και αποκατάσταση αυτών, μακροπρόθεσμα δε επέρχεται οικονομικό, κοινωνικό όφελος, κοινωνική συνοχή και ευημερία.

Σε ολοκληρωμένη μελέτη του Χαμόγελου του Παιδιού για το Υπ. Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης τον Φεβρουάριο 2009, αναφέρονται 4 κυρίαρχα μοντέλα πολιτικής κοινωνικής φροντίδας παιδιού. Η αναφορά αυτή αποτελεί ιδιαίτερο ενδιαφέρον διότι αποδεικνύεται ο πολιτικός τρόπος θέασης της παιδικής μέριμνας

στην κοινωνία καθώς και η βαρύτητα των νομοθετημάτων και αξιών που υπηρετούν αυτές οι πολιτικές. Έτσι έχουμε **α)** το «laissez-faire και πατριαρχίας» μοντέλο, 19^{ος} μετέλη του 20^{ου} αιώνα απότοκο της φιλελεύθερης κουλτούρας, σύμφωνα με το οποίο η εξουσία του πατριάρχη εντός οικογένειας δεν πρέπει να διαταράσσεται (εκτός επικίνδυνων καταστάσεων) και το κράτος επιτελεί έναν διακριτικό ρόλο. Αντικατοπτρίζει το ελληνικό κράτος πρόνοιας 19^{ου} αρχές 20^{ου} αι. με το πρότυπο του πατριάρχη τροφοδότη της παραδοσιακής ελληνικής οικογένειας και λίγες δομές κοινωνικής μέριμνας. **β)** Του «κρατικού πατερναλισμού και της παιδικής προστασίας» τέλη 19^{ου} και 20^{ου} αι. με εκτεταμένη κρατική παρέμβαση και νομιμοποίηση παροχής κοινωνικής πρόνοιας, κριτήρια γονεϊκότητας (σχέση ποιότητας φροντίδας), έμφαση στα δικαιώματα του παιδιού και θετικό πρόσημο στην εξέλιξη ποσοτικών και ποιοτικών υπηρεσιών παιδικής μέριμνας. Η Ελλάδα έχει αναπτύξει ένα ικανό θεσμικό και νομοθετικό πλαίσιο τόσο στην παρεμβατικότητα στην οικογένεια όσο και σε δράσεις προστασίας του παιδιού. **γ)** Μοντέλο «σύγχρονης υπεράσπισης των βιολογικών γονέων και των δικαιωμάτων γονέων» με τη μορφή υποστηρικτικής κρατικής επέμβασης στη βιολογική οικογένεια που θυματοποιείται και η ίδια από τις οικονομικές δυστοκίες ενώ είναι παράλληλα η καθοριστικά αρμόδια υγιούς περιβάλλοντος ανατροφής-φροντίδας του παιδιού. Μικρής αποτελεσματικότητας το μοντέλο στη χώρα μας αφού τα παραπάνω στοιχεία μας απέδειξαν την αύξηση της παιδικής φτώχειας. **δ)** Το «δικαιωμάτων του παιδιού» που στα τέλη του 20^{ου} αι. επηρεάζει τις πολιτικές προστασίας του παιδιού. Τα παιδιά έχουν θέση δικαιωμάτων εντός του ενήλικου πληθυσμού και μάλιστα ισότιμα με των ενηλίκων. Όπως προαναφέραμε είναι τα παιδιά υποκείμενα με δικαιώματα και όχι άνευ επιλογών και απόψεων. Στην Ελλάδα η θεσμική εφαρμογή του δ μοντέλου αποτελεί ο θεσμός από το 2003 του Συνηγόρου του Παιδιού με σκοπό την υπεράσπιση έκφρασης των παιδιών, διερεύνηση καταγγελιών κατά ζωής και δικαιωμάτων τους και υποβολή προτάσεων για την ευζωία τους (hamogelo-toy-paidioy:2009,31-40).

Στη χώρα μας, λειτουργεί ένα «παιδοκεντρικό» προνοιακό δίκτυο προστασίας για τα ευάλωτα παιδιά για κάθε μορφή επισφάλειας, όπου συλλειτουργεί ο κρατικός φορέας και η ΚΠ. Στις περιπτώσεις που χρειάζεται να απομακρυνθούν από το ανασφαλές οικογενειακό τους περιβάλλον και να φιλοξενηθούν σε δομές, δίδεται ιδιαίτερη προσοχή ώστε να καταστεί εθνικής σημασίας αυτή ακριβώς η ευαλωτότητα (παιδιά σε κίνδυνο, ιδρυματοποιημένα, που κινδυνεύουν με κοινωνικό αποκλεισμό, με σωματικές ή ψυχικές παθήσεις, με σύνδρομα, χρόνιες παθήσεις κ.α.).

Το μοντέλο της εναλλακτικής φροντίδας όπου στις προνοιακές δομές αντικαθίσταται η γονική φροντίδα καθώς κρίνεται απαραίτητη η απομάκρυνση του παιδιού από το φυσικό του οικογενειακό περιβάλλον, είναι μια εκ των προσπαθειών, για την στήριξή του. Οι δομές είτε δημόσιες είτε ιδιωτικές, πιστοποιούνται από το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, ενώ ο έλεγχος των δομών δημοσίου δικαίου επιτελείται από το Υπουργείο Υγείας και των ιδιωτικού δικαίου από τις εκάστοτε Περιφερειακές Διευθύνσεις Πρόνοιας μέσω κοινωνικών συμβούλων της Περιφέρειας. Σήμερα, το Υπ.Ε.Κ.Α.Π. είναι υπεύθυνο για τα προνοιακά ζητήματα και σύμφωνα με τις

παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ περί του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (2018-2020), δεν έχει ενσωματωμένες στην πολιτική του ούτε τις Οδηγίες του ΟΗΕ περί εναλλακτικής φροντίδας, ούτε τις Συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης 2005 περί δικαιωμάτων του παιδιού που διαβιεί σε δομές, ούτε αυτές του 2010 περί αποϊδρυματοποίησης. Σημαντικό δε είναι το γεγονός πως δομές του ιδιωτικού δικαίου, λειτουργούν κάτω από ένα ατελές νομοθετικό πλαίσιο περί έκδοσης αδειών λειτουργίας και μάλιστα στις πλείστες των περιπτώσεων υποστελεχωμένα επιστημονικού προσωπικού και με αμέριστη προσφορά του εθελοντισμού. Το πρόβλημα εντείνεται με την οικονομική λόγω ύφεσης ασφυξία, με περικοπές πόρων, απραγματοποίητες προσλήψεις και ακριβώς λόγω φτωχοποίησης του πληθυσμού, με αυξανόμενο αριθμό παιδιών που είναι αναγκαίο να φιλοξενηθούν σε κέντρα παιδικής μέριμνας ([ΕΕΔΑ:2018, 30-34](#)).

2.4. ΔΟΜΕΣ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ

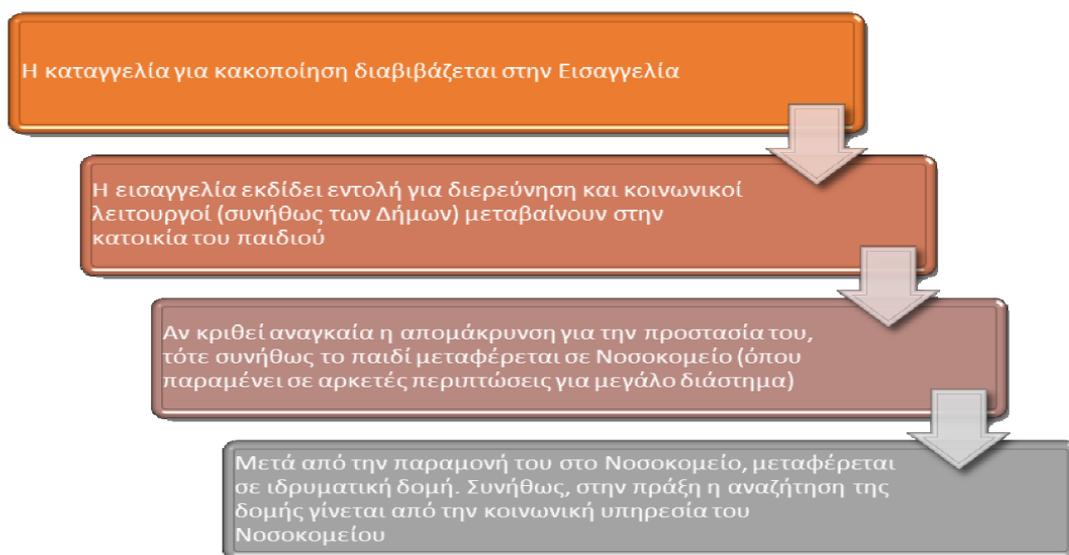
Διακρίνουμε τις δομές φιλοξενίας σε δημόσιες και ιδιωτικές και οι φορείς αυτών το Κράτος και η ΚΠ αλλά και της Εκκλησίας που τελούν υπό την επίβλεψη της Αρχιεπισκοπής ή των Μητροπόλεων της Περιφέρειας. Μέσω του Υπ.Ε.Κ.Α.Π., των ΝΠΔΔ, και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης ασκείται η κρατική παρέμβαση με οργανισμούς και δομές προστασίας των παιδιών εκτός φυσικής οικογένειας στη μορφή της ιδρυματικής μέριμνας, αναδοχής και υιοθεσίας, Αναφέρουμε ενδεικτικά το Π.Ι.Κ.Π.Α. (ΝΠΔΔ, με αρχικό σκοπό την περίθαλψη θυμάτων πολέμου το οποίο μετεξελίχθηκε σε φορέα προνοιακής φροντίδας απροστάτευτων παιδιών), το ΚΕ.Φ.Ο. (προάσπιση του θεσμού της οικογένειας, παροχή βοήθειας για την ανάπτυξη ασφαλούς και υγιούς οικογενειακού περιβάλλοντος), το Π.Α.Α.Π.Α.Β. (παράρτημα ΝΠΔΔ του Υπ.Ε.Κ.Α.Π. με έργο τη στήριξη, αποκατάσταση παιδιών με αναπηρίες και την ένταξή τους στον κοινωνικό ιστό), τις Παιδοπόλεις (δομές του Ε.Ο.Π. με σκοπό τη φιλοξενία, εκπαίδευση, ένταξη των απροστάτευτων παιδιών στην κοινωνία), και Κέντρα Παιδικής Μέριμνας (ΝΠΔΔ, τα πρώην ορφανοτροφεία με σκοπό τη φιλοξενία, ανατροφή, εκπαίδευση, ευχέρεια παραμονής μέχρι αποπεράτωσης των σπουδών και ένταξης στον κοινωνικό ιστό) ([www.kkppa.gr](#)) και ([www.athinodromio.gr \(2021\)](#)). Όπως και οι Στέγες Ανηλίκων που υπάγονται στο Υπουργείο Δικαιοσύνης ([synigoros.gr:2015](#)).

Παράλληλα, από την πλευρά της ΚΠ έχουμε δομές όπως το Χαμόγελο του Παιδιού (Σύλλογος μη Κερδοσκοπικού Χαρακτήρα με αποστολή κυρίως την προάσπιση των δικαιωμάτων του παιδιού εντός Ελλάδος ανεξαρτήτου υπηκοότητας, παροχή βοήθειας-υπηρεσιών σε παιδιά με αναπηρίες, και ένα πλήθος δράσεων από

ψυχολογική στήριξη σε τηλεφωνικές γραμμές, Amber Alert Hellas κλπ), Η Πρωτοβουλία για το Παιδί (ΣΜΚΧ, με σκοπό την προστασία παιδιών που κινδυνεύουν), τα Παιδικά Χωριά SOS (διεθνής οργάνωση που λειτουργεί σε 136 χώρες, στην πατρίδα μας από το 1975 ως ΝΠΙΔ Μη Κερδοσκοπικού Χαρακτήρα, και με στόχο την παροχή οικογενειακού περιβάλλοντος σε κάθε απροστάτευτο παιδί), Η Κιβωτός του Κόσμου από την πλευρά της Εκκλησίας (Εθελοντικός Μη Κερδοσκοπικός Οργανισμός, με αποστολή την φροντίδα των απροστάτετων ανηλίκων έως και την ενηλικίωσή τους), το κέντρο βρεφών «Η ΜΗΤΕΡΑ» (ΝΠΙΔ Μη Κερδοσκοπικού Χαρακτήρα, έργο του την φιλοξενία και επιμέλεια βρεφών σε συνθήκες που προσομοιάζουν σε ένα υγιές οικογενειακό περιβάλλον) και πλείστες άλλες δομές.

Κατά την ΕΔΔΑ η παιδική μέριμνα επιτελείται στην ιδρυματικού προνοιακού χαρακτήρα φροντίδα και μάλιστα αυτή μετακυλύετε σταδιακά από την Πολιτεία στην ΚΠ, δεδομένου τον αυξητικό αριθμό των φιλοξενούμενων παιδιών σε διάφορες δομές των ΜΚΟ ([EEDA:2018](#)). Η εισαγωγή ενός παιδιού σε δομή αποτελεί κατά πλειονότητα μονόδρομο στη χώρα μας για φροντίδα εκτός οικογένειας και προϋπόθεση για τον θεσμό της αναδοχής, η διάρκεια παραμονής του (κατά μέσο όρο 7 χρόνια) είναι η μεγαλύτερη στην ΕΕ και συχνά φτάνει έως και την ενηλικίωσή του, ενώ η πολιτική λειτουργίας των δομών δεν είναι ενιαία και ομοιογενής ([synigoros.gr:2015,33](#)). Η καθεαυτή φιλοξενία επέρχεται κατόπιν Εισαγγελικής εντολής συχνά επείγουσας, που όμως καθυστερεί από δυσλειτουργίες (μεγάλο χρονικό διάστημα εύρεσης δομής και προϋποθέσεων αυτής, απουσία δομής, ιατρικές-παιδοψυχιατρικές εξετάσεις παιδιού, γνωματεύσεις, γνωμοδοτήσεις, αποφάσεις από ΔΣ των δομών,.....). Η εύκολη λύση είναι η εισαγωγή του παιδιού στα Νοσοκομεία Παίδων ή σε παιδιατρικές κλινικές γενικών νοσοκομείων χωρίς απαραίτητα ιατρικής ανάγκης, αλλά απαραίτητη διαμονή επί μακρόν έως ότου βρεθεί μια κενή θέση σε δομή (συνήθως από την ΚΠ –Χαμόγελο του Παιδιού κλπ). Από το Νοσ. Παίδων Αγία Σοφία, αναφέρεται πως τα τελευταία χρόνια έχει αυξηθεί και ο αριθμός παιδιών και η παραμονή τους στον χώρο (χωρίς σταθερό πρόσωπο φροντίδας, χωρίς πρόγραμμα πέρα από τη σίτιση, χωρίς ειδικούς επαγγελματίες για την υποστήριξή τους αφού αφήνονται και κακοποιημένα παιδιά, ή παιδιά μεταναστών που δεν γνωρίζουν καν τη γλώσσα). Η εισαγωγή στη δομή με απόφαση Εισαγγελέα συνεπάγεται κατά περιπτώσεις τη μερική ή ολική αφαίρεση επιμέλειας από τους γονείς χωρίς αντίστοιχα να ορίζεται επ' ακριβώς το πλαίσιο λειτουργίας της δομής ως προς την επιμέλεια ή όταν δεν υπάρχει εισαγγελική ή δικαστική απόφαση για την επιμέλεια, η νομική εκπροσώπηση του παιδιού ασκείται από τον γονιό- που μπορεί να μην ενδιαφέρεται για το παιδί- οπότε π.χ. σε θέματα ιατρικής φύσεως η δομή προσφεύγει πάλι στον εισαγγελέα με τον χαρακτήρα του επείγοντος. Το δικαίωμα του παιδιού για επικοινωνία με την οικογένειά του προασπίζεται από την ΔΣΔΠ, αλλά επειδή το κανονιστικό πλαίσιο των δομών δεν είναι ξεκάθαρο, οι υπεύθυνοι την δομής είναι αυτοί που εγκρίνουν ή όχι τις συναντήσεις ([synigoros.gr:2015,22](#)) και [singleparent.gr:2018](#)).

Εικόνα 2.4.1.

Εικόνα 1 Η συνήθης διαδρομή από την υποβολή της καταγγελίας ως την τοποθέτηση του παιδιού σε ίδρυμα σήμερα

(πηγή: <https://www.synigoros.gr:2020,22>).

Κατά τον ΣτΠ τον 3/2015, διαβιούν σε δομές περίπου 3.000 παιδιά με τα 1.000 από αυτά σε δομές του δημοσίου. Το Υπ.Ε.Κ.Α.Π δεν διαθέτει μια ολοκληρωμένη εικόνα διότι δεν λειτουργεί το μητρώο παιδικής προστασίας από το ΕΚΚΑ, όπως και δεν υπάρχει ένα ενιαίο πλαίσιο εθνικών προδιαγραφών για τη λειτουργία δημόσιων και ιδιωτικών δομών (<synigoros-toy-politi:2017>).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1. ΕΠΙ ΤΩ ΕΡΓΩ

Με τόσο τονισμένη και ανάδειξη της σημασίας των δικαιωμάτων του παιδιού θα περίμενε κανείς τα παιδιά να είναι η προτεραιότητα κοινωνικής πολιτικής. Στο πολιτικό σκέλος είναι σημαντική η πλευρά της κρατικής χρηματοδότησης για την βιώσιμη λειτουργία των δομών κρατικών και μη, και στο ερώτημα βραχυπρόθεσμη αντιμετώπιση (μέτρα για την «δρυματοποίηση», στέγαση) ή μακροπρόθεσμη αντιμετώπιση (επένδυση στην εκπαίδευση-ανάπτυξη των παιδιών, παρακολούθηση-κοινωνικοποίηση) προς ωφέλεια τόσο των παιδιών όσο και της κοινωνίας, η ζυγαριά

γέρνει προς την πρώτη. Δεδομένων των αγκυλώσεων, (προβλήματα χρηματοδότησης, φοροεισπρακτικοί μηχανισμοί, ασαφή νομοθετήματα που δυσχεραίνουν το έργο της ΚΠ), η συνεργασία που είναι απαραίτητη, ενίοτε χωλαίνει. Η λειτουργικότητα των δομών εξαρτάται από οικονομικούς και νομικούς παράγοντες, και αποτελεί πραγματικά αγώνα δρόμου για να καλυφθούν έγκαιρα οι απαιτούμενες ανάγκες. Θα δούμε παρακάτω με τις αναφορές των επιτόπων, πως η συνεργασία Πολιτείας και ΜΚΟ είναι κομβικής σημασίας για τα παιδιά και αποτελεί μονόδρομο.

3.2. ΟΙ ΔΟΜΕΣ «ΕΚ ΤΩΝ ΕΣΩ»

Ο χρηματικός αιμοδότης των δομών από τον κρατικό προϋπολογισμό είναι η μια μορφή στήριξής τους. (Η άλλη ως επί το πλείστον είναι δωρεές-χορηγίες.) Σύμφωνα με την ανάλυση εξόδων κατά αναλυτικό λογαριασμό για το Υπ.Ε.Κ.Α.Π του Κρατικού Προϋπολογισμού οικονομικού έτους 2019 (<https://www.minfin.gr>), και για παροχές κοινωνικών παροχών σε χρήμα στους κωδικούς που μας ενδιαφέρουν δόθηκαν τα εξής ποσά:

Πίνακας 3.2.1.

C2310802058	ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΣΕ ΜΟΝΑΔΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ ΓΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΓΕΝΙΚΑ	9.430,000 €
C2310802895	ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΣΕ ΛΟΙΠΟΥΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΓΕΝΙΚΑ	47,000 €
C2310802054	ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΣΕ ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΝΗΛΙΚΩΝ ΓΙΑ ΛΕΙΤ.ΔΑΠΑΝΕΣ ΓΕΝΙΚΑ	940.000 €

Σε συνέντευξη στα πλαίσια της εργασίας, με το Τμήμα Οικονομικής Οργάνωσης και Προϋπολογισμού Φορέων Κοινωνικής Πολιτικής και Πρόνοιας του Υπ.Ε.Κ.Α.Π, ο αρμόδιος υπάλληλος Κος. Παυλόπουλος Ανδρέας, ανέφερε: «βάσει του τρέχοντος προϋπολογισμού 2021 ο οποίος εκτελείται αυτή τη στιγμή, για δαπάνες για την κοινωνική πρόνοια που αφορούν στη λειτουργία των δομών προστασίας παιδιών, ανατρέχουμε στους άνω κωδικούς, χωρίς ιδιαίτερη διαφοροποίηση ως προς την ονομασία και τα ποσά, οριοθετημένα κατά τον επιμερισμό δημοσίου δικαίου» (συνέντευξη 1).

Είναι αγώνας η εξεύρεση πόρων, που πέρα από τη κρατική κοινωνική δαπάνη, το κύριο μέρος προέρχεται από τις δωρεές μεγάλων ιδρυμάτων (π.χ. Σταύρος Νιάρχος, Μποδοσάκη), ομογένεια, εταιρίες, ιδιώτες, έσοδα εκδηλώσεων, προγράμματα της ΕΕ (hamogelo.gr). Πολλές φορές η αγωνία των συντελεστών για εξεύρεση πόρων,

μεταφέρεται στα ΜΜΕ προς ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού για τις ανάγκες των δομών.

Ο τρόπος λειτουργίας των δομών είναι ένα σύμπλεγμα από κρατικές θεσμικές οδηγίες που πόρρω απέχουν από την πρακτική πλευρά, και από την φιλότιμη προσπάθεια αυτών που διαχειρίζονται τα παιδιά. Δημόσιοι λειτουργοί και ΚΠ, που συνεργασία τους αποτελεί δομικό στοιχείο για την ομαλότητα των κέντρων μέριμνας.

Σε τοπικό επίπεδο είναι οι ΟΤΑ που θα προστρέξουν όταν παραστεί ανάγκη. Σε συνέντευξη που παραχωρήθηκε από την αρμόδια υπάλληλο επιδοματικής πολιτικής του Δήμου Σικυωνίων, βασικό πρόβλημα του δήμου είναι πως δεν υπάρχει Κοινωνικός Λειτουργός (για περίπου 22.000 κατοίκους). Τα περιστατικά λόγω υποστελέχωσης παραπέμπονται στους φορείς της Περιφέρειας. Τονίζεται η άσογη συνεργασία δήμου - ΚΠ και ιδιαίτερα με το Χαμόγελο του Παιδιού που διαθέτει δομή στην Αρχαία Κόρινθο. (Συν/ξη 2).

Στο Δήμο Ξυλοκάστρου – Ευρωστίνης (17.000 κάτοικοι περίπου), σύμφωνα με την Κα. Μενούου, Αντιδήμαρχος Πολιτισμού-Κοινωνικής Πολιτικής-Παιδείας και Αθλητισμού, οι Κοινωνικοί Λειτουργοί είναι 3, και τα αντανεκλαστικά στην παιδική προστασία άμεσα. Κατόπιν καταγγελίας περιστατικού στον δήμο, οι κοιν. λειτουργοί με εισαγγελική άδεια πραγματοποιούν επιτόπια έρευνα και έκθεση του συμβάντος η οποία επισύρει την εισαγγελική παρέμβαση για απομάκρυνση του παιδιού από το ακατάλληλο περιβάλλον. Σε άλλες περιπτώσεις οι κοινωνικοί λειτουργοί παρέχουν ψυχολογική και συμβουλευτική υποστήριξη στους γονείς, ώστε να μην διαρραγεί ο οικογενειακός ιστός. Υπάρχει θετική συνεργασία με τις ΜΚΟ, ενώ για περιπτώσεις φιλοξενίας παιδιών, είναι πιο άμεση η πρόσβαση στις ΜΚΟ παρά στις κρατικές δομές. (Συν/ξη 3).

Η Π.Ε. Κορινθίας κατά τον Κο. Πρεβεζάνο, Κοινωνικός Λειτουργός στην Π.Ε., λειτουργεί με συγκεκριμένο θεσμοποιημένο πλαίσιο στα περιστατικά παραμέλησης, κακοποίησης, κακών συνθηκών διαβίωσης ενός παιδιού. Το περιστατικό καταγγέλλεται από τον γονιό, συγγενικό ή γειτονικό περιβάλλον και ακολουθεί η διαδικασία της εισαγγελικής παρέμβασης. Από τη στιγμή που διαβιβάζεται η εισαγγελική εντολή για απομάκρυνση του παιδιού, η κοινωνική υπηρεσία ψάχνει να βρει δομή –όπου υπάρχει -, που σχεδόν πάντα είναι μη κρατική δομή. Όσο δε για τη συχνότητα των καταγγελιών, αν και δεν τηρούνται στατιστικά δεδομένα, εμπειρικά οι αναφορές γίνονται σε τακτά χρονικά διαστήματα. Η υπηρεσία προσπαθεί για την επανένταξη του παιδιού στην οικογένεια. Όταν αυτό δεν είναι εφικτό στρέφεται σε άλλες λύσεις, όπως αναδοχή ή υιοθεσία. Κατά την εμπειρία του, η αναδοχή «δεν περπατά» στη χώρα μας και η διαδικασία υιοθεσίας είναι αρκετά χρονοβόρα και δύσκαμπτη. Το επίδομα αναδοχής που δίνεται από τον ΟΠΕΚΑ στους ανάδοχους γονείς (350 € κατόπιν έγκρισης) για τρέχουσες ανάγκες του παιδιού, είναι ένα κίνητρο, ενώ είναι πολλά τα αιτήματα υιοθεσίας μετά από μακροχρόνια αναδοχή. Για την αποϊδρυματοποίηση χρειάζεται από την Πολιτεία, συνήθως μια διετής παρακολούθηση του παιδιού από φροντιστές, όμως λόγω υποστελέχωσης των

κοινωνικών υπηρεσιών αποτιμάται με αρνητικό πρόσημο η όλη προσπάθεια, καθώς δεν γίνεται στο βαθμό που πρέπει η συμβουλευτική και υποστηρικτική προσπάθεια (συν/ξη 4).

Στην Π.Ε. Μεσσηνίας, η Κα Μαγκουρίδου Αθηνά, Προϊσταμένη στη Δ/ση Υγείας και Κοινωνικής Μέριμνας, δήλωσε πως με το σχέδιο Καλλικράτης, η παιδική προστασία είναι θέμα των Δήμων. Μετά από εισαγγελική εντολή, απομάκρυνσης του παιδιού από το φυσικό του περιβάλλον, γίνεται μια συλλογική κινητοποίηση ώστε να βρεθεί κατάλληλη θέση σε κρατικό φορέα ή σε ΜΚΟ, με μέλημα να είναι κοντά στο φυσικό του περιβάλλον και σε νοσοκομειακές δομές. Η συνεργασία με την ΚΠ είναι παραδοσιακά άριστη. Στην Καλαμάτα λειτουργεί υπό τον έλεγχο του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας το Παπαδοπούλειο Βρεφοκομείο (για βρέφη και έως 6 ετών) ως παιδικός σταθμός (συν/ξη 5).

Για τη Π.Ε. Αρκαδίας σύμφωνα με την Κα. Παπούλια Δήμητρα, Προϊσταμένη Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας στην Περιφέρεια Πελ/νήσου (κατά τη συν/ξη υπεύθυνη της Δ/σης Κοινωνικής Μέριμνας, Τμήμα Κοινωνικής Αρωγής και Κοινωνικών Υπηρεσιών), κινείται άμεσα η Π.Ε. μετά το καταγγεληθέν περιστατικό οιασδήποτε παιδικής κακοποίησης. Με εισαγγελική εντολή για κοινωνική έρευνα, πραγματοποιείται αιφνίδια και κατεπείγουσα έκθεση στις Αρχές, με τα αποτελέσματα της έρευνας καθώς και προτάσεις. Εν αναμονή εισαγγελικής διάταξης για αφαίρεση γονικής μέριμνας ή και επιμέλειας σε ακραίες περιπτώσεις, ήδη πραγματοποιούνται επαφές ανά την Ελλάδα προς εύρεση δομής, με κριτήριο το όφελος του παιδιού. Υπήρξε περίπτωση που για να μην χωριστούν αδελφάκια, βρέθηκε δομή στη Λαμία. Παρουσιάζει δυσκολία η εύρεση κατάλληλης δομής, και συνήθως είναι οι ΜΚΟ που ανταποκρίνονται στα κριτήρια καταλληλότητας. Το θέμα όμως δεν σταματά εδώ, διότι υπάρχει μια θετική συνεργασία της Π.Ε., Δήμου και οικογένειας, ώστε να οργανωθεί εκ νέου η οικογένεια και να επιστρέψει το παιδί στο σπίτι του, και αυτό είναι ένα σοβαρό βήμα που απαιτεί συνεργασία πολλών ειδικοτήτων που απαρτίζουν τις κοινωνικές υπηρεσίες του Δήμου. Με την πάροδο του χρόνου τα περιστατικά δεν έχουν την πυκνότητα παλαιότερων εποχών, και θεωρούμε ως υπηρεσία πως σε αυτό συμβάλλει και η Ομάδα Προστασίας Ανηλίκων που βοηθά στην καλύτερη αντιμετώπιση των προβληματικών καταστάσεων. Γενικά υπάρχει θετική και άμεση συνεργασία Π.Ε., Δήμων και ΜΚΟ (συν/ξη 6).

Από την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος και την Π.Ε. Αχαΐας, σύμφωνα με την Κοινωνική Λειτουργό του Δήμου Πατρέων, τονίζεται η οργανωμένη συνεργασία των αρμόδιων φορέων. Σημαντική λειτουργία επιτελεί η απαρτιζόμενη από 6 άτομα (κοιν. λειτουργούς, ψυχολόγους) Ο.Π.Α. του δήμου, με σκοπό τη στήριξη του οικογενειακού περιβάλλοντος, αποκατάσταση προβληματικών καταστάσεων για την αποφυγή απομάκρυνσης του παιδιού από το σπίτι του. Εάν μετά την κοινωνική έρευνα και καταγραφής έκθεσης, παρθεί εισαγγελική απόφαση για την απομάκρυνσή του, ενημερώνεται ο δήμος και κινητοποιείται άμεσα προς ανεύρεση δομής για την «προσωρινή» του φιλοξενία. Η δομή αναζητείται στις ΜΚΟ και σε κρατικά ιδρύματα. Ο δήμος ενημερώνει την αστυνομία που θα συνοδεύσει το παιδί στην

ενδεδειγμένη δομή. Από αυτή τη στιγμή, σταματά και ο ρόλος του δήμου στην όλη διαδικασία αλλά άτυπα μπορεί να υπάρξει συνεργασία με τη δομή. Η Περιφέρεια ασχολείται με την αποκατάσταση του παιδιού, με ζητήματα αποϊδρυματοποίησης, με την αναδοχή και την υιοθεσία σύμφωνα με τον Ν.4538/2018, (e-nomothesia.gr) που όμως η μεν αναδοχή στη χώρα μας βρίσκεται σε εμβρυϊκό στάδιο, η δε υιοθεσία είναι μια τρομερά χρονοβόρα διαδικασία (συν/ξη 7).

Από τα παραπάνω αντιλαμβανόμαστε πως οι εκπρόσωποι του κρατικού φορέα, έχουν μια καλή όσο και απαραίτητη συνεργασία με την οργανωμένη ΚΠ και οι ΜΚΟ έρχονται να καλύψουν τις ανάγκες των παιδιών, ελλείπει κρατικών δομών. Η οπτική των εκπροσώπων μερικών ΜΚΟ όπως θα δούμε, είναι πιο διεισδυτική και κατατοπιστική, αφού είναι αυτοί που διαχειρίζονται εκ των έσω, τα ίδια τα παιδιά και τις προδιαγραφές που είναι απαραίτητες για την ικανοποιητική τους φροντίδα.

Ο Κος Σιδηρόπουλος Αριστοτέλης είναι Πρόεδρος του Συλλόγου Κοινωνικής Πρωτοβουλίας Βέροιας «Πρωτοβουλία για το Παιδί». Στα πλαίσια της εργασίας παραχώρησε συνέντευξη επισημαίνοντας το πόσο απαραίτητη είναι η συνεργασία με τους τοπικούς φορείς. Τα φιλοξενούμενα παιδιά στο σπίτι της Βεργίνας φοιτούν στα τοπικά σχολεία, καλλιεργώντας την κοινωνικοποίηση και τις σχέσεις με την τοπική κοινότητα. Φιλοξενούνται περίπου 40 παιδιά στο κέντρο ημερήσιας φροντίδας και συνολικά γύρω στα 65 παιδιά μαζί με τα άλλα κέντρα φιλοξενίας και υποστήριξης. Υπάρχει αγαστή συνεργασία με την Περιφέρεια, ενώ ως δομή υπόκειται σε πολλαπλούς ελέγχους οικονομικούς και καλής λειτουργίας, από οικονομικούς φορείς των Δήμων, αλλά και από το Ελεγκτικό Συνέδριο. Σύμφωνα με τα λεγόμενά του «είναι ουσιώδες να μην υπάρχει εξάρτηση από το κράτος ή να υπάρχει μια αμελητέα εξάρτηση, ενώ υπάρχει θετική αποτίμηση για τη συνεργασία με την τοπική κοινότητα και κοινοτική οργάνωση».

Αναφέρει αναλυτικά πως «να δεχθείς ένα παιδί στη δομή δεν είναι απλό. Εξετάζεται το αίτημα της εισαγγελίας και αποφασίζεις εάν φιλοξενήσεις ή όχι το παιδί διότι πρέπει και να μπορείς να το διαχειριστείς. Τα μικρότερα των 4 ετών πρέπει να πάνε σε άλλες δομές, όπως και αυτά που έχουν κακοποιηθεί, που κυριεύονται από κρίσεις λόγω κακοποίησης, παιδιά κακοποιητικά τα ίδια, περιπτώσεις που πρέπει να κατευθυνθούν σε ειδικές δομές που όμως δεν υπάρχουν. Ένα παιδί π.χ. που έχει υποστεί σεξουαλική κακοποίηση χρειάζεται εξειδικευμένο προσωπικό, δεν μπορεί να συνυπάρχει με άλλα παιδιά, και δυστυχώς δεν υπάρχουν ειδικές δομές για τέτοιες τραγικές περιπτώσεις. Τα παραβατικά παιδιά εξελίσσουν ραγδαία την κακοποιητική τους συμπεριφορά και χρειάζονται εξειδικευμένη αντιμετώπιση που δεν προσφέρουν τα αναμορφωτήρια, σωφρονιστήρια, ξενώνες εναντιωματικών ανηλίκων εφήβων. Τα παιδιά τιμωρούνται εκ νέου και αυτό είναι και ένας δείκτης πολιτισμού, το πως αντιμετωπίζει το κράτος τέτοιες καταστάσεις. Η εισαγγελία βγάζει απόφαση για την απομάκρυνση του παιδιού μα το που θα πάει είναι μια χρονοβόρα διαδικασία εις βάρος του. Τα παιδιά έρχονται στη δομή συνοδεία περιπολικού. Αυτό από μόνο του είναι μια τραγική εικόνα και το παιδί σε ταυτίζει με αυτόν τον βίαιο μηχανισμό, οπότε πρέπει να αγωνιστείς να κερδίσεις αυτό το παιδί, να νιώσει ασφάλεια και

εμπιστοσύνη. Η συνεργασία γενικά με την Πολιτεία είναι ευκαιριακή και ανάλογη με τα περιστατικά, τη στιγμή που η σχέση με το κράτος πρέπει να είναι συνεχής (π.χ. δικαστήρια για να δοθεί η επιμέλεια στη δομή, καταγγελίες κακοποίησης προς ερεύνηση, συνεργασία με τις αρχές για το αν το παιδί πρέπει να επιστρέψει ή όχι στην οικογένεια, τιμωρία δραστών). Είναι τεράστια ζητήματα αυτά και ο χρόνος που απαιτείται είναι μεγάλος και ίσως κάποια περιστατικά μετά την τηλεφωνική καταγγελία και την εισαγγελική έρευνα να φτάσουν στα δικαστήρια μετά από χρόνια. Η δομή εδώ παίζει δομικό ρόλο καθώς είναι ο μοναδικός μάρτυρας κατηγορίας απέναντι σε κακοποιητικές στάσεις, με τρομερή ψυχική καταπόνηση ενίοτε και σωματική (προστριβές). Στις περιπτώσεις αυτές η συνεργασία με τους θεσμικούς παράγοντες είναι σημαντική διότι η μαρτυρία της δομής είναι κρίσιμη και αποδεκτή.

Οι σχέσεις με εισαγγελία και αστυνομία δεν λειτουργούν πάντα σε ένα σταθερό πλαίσιο καθώς στην Ελλάδα οι θεσμοί προσωποποιούνται. Αυτή την περίοδο υπάρχει μια καταπληκτική συνεργασία με εισαγγελία και αστυνομία, απόδειξη πως οι σχέσεις χτίζονται, αλλά δεν είναι μια σταθερή αξία δεδομένου πως την άλλη χρονική στιγμή τα πρόσωπα αλλάζουν.

Οι κρατικές δομές υστερούν ως προς τη στελέχωση, εποπτεία, χρόνο διεκπεραίωσης ενός περιστατικού, δεν υπάρχει πρόσωπο αναφοράς και απουσιάζει ο εξατομικευμένος χαρακτήρας, σε αντίθεση με την ταχύτητα, ευελιξία, την προσωποποιημένη φροντίδα της δομής. Σε περιπτώσεις όπου δημόσιες υπηρεσίες ζητούν την άποψη της δομής και υπάρχει διχογνωμία, το δημόσιο καταφεύγει στις υπηρεσίες της Πρόνοιας και το παιδί που βρίσκεται στη μέση αναμένει κατά που θα γείρει η ζυγαριά, με δεδομένη την βραδύτητα του δημόσιου τομέα αλλά και το ενδεχόμενο να βγει λάθος πόρισμα, αφού η άποψη του «ιδιώτη» τη στιγμή μάλιστα που τεκμαίρεται από εξειδικευμένους επιστήμονες, κρίνεται ως με μικρότερη αξιοπιστία, με αποτέλεσμα να υποσκάπτεται το έργο της δομής.

Η θέση του είναι πως η παιδική προστασία είναι ζήτημα κοινωνικής συνοχής, «δουλεύεις υπέρ κοινωνικής συνοχής εάν πάρεις ένα παιδί από τον δρόμο». Μέλημα η αποφυγή ιδρυματοποίησης, ενώ η αποϊδρυματοποίηση επέρχεται με πρόγραμμα ημιαυτόνομης διαβίωσης σε διαμέρισμα στη πόλη όπου σε συνθήκες επιτήρησης από ψυχολόγο, εργασιακό σύμβουλο, το παιδί θα προσαρμοστεί σταδιακά στην κοινωνική πραγματικότητα και θα βοηθηθεί στα οικονομικά και επαγγελματικά του βήματα έως ότου αυτονομηθεί και ανεξαρτητοποιηθεί.

Ο θεσμός της αναδοχής στη χώρα μας υστερεί σε σχέση με τη Γερμανία που είναι υψηλού επιπέδου ενώ στην Αμερική έχει εκφυλιστεί. Το επίδομα αναδοχής αποτιμάται θετικά διότι το κράτος οφείλει και υλικό κίνητρο. Η επαγγελματική αναδοχή είναι ακραίας μορφής αναδοχή ενώ πρέπει να στοχεύουμε και σε υιοθεσία με λειτουργικό νομικό πλαίσιο.

Γενικά οι δομές αντιμετωπίζουν ένα τρομακτικό έλλειμμα προστασίας από την Πολιτεία τη στιγμή που αποδεδειγμένη είναι η ανάγκη συνεργασίας και υπάρχει ένα

κλίμα κακοδαιμονίας. Δεν υπάρχει νομοθεσία, κανονιστικό πλαίσιο που να διέπει στελέχωση και λειτουργία των δομών, ενώ ταυτόχρονα υπάρχει υποστελέχωση και απουσία κρατικών δομών. Η ενημέρωση του κόσμου για τα ζητήματα αυτά είναι σημαντική και επιφέρει θετικά αποτελέσματα, ενώ σημαντικός είναι ο ρόλος και ο σεβασμός που απολαμβάνουν οι πρωτοβουλίες αυτού του είδους». (συν/ξη 8).

Σημαντική η άποψη του Χαμόγελου του Παιδιού δια στόματος Κας Λαγουμιντζή Ιωάννας, Κοιν. Λειτουργός και συντονίστρια της Κοινωνικής Υπηρεσίας των σπιτιών του Χαμόγελου. « Η δυναμική του Χαμόγελου είναι διάσπαρτη ανά την Ελλάδα με σπίτια που φιλοξενούν και ανάλογα με την άδεια λειτουργίας των σπιτιών, από 40 έως 20 παιδιά ηλικίας από 0 – 18 ετών. Τα αιτήματα φιλοξενίας ή της αναμονής αξιολόγησης αυτών είναι πολλά και καθημερινά (την ημέρα της συνέντευξης υπήρχαν 1 ή 2 κενές θέσεις ανά την επικράτεια). Αυτό οφείλεται στη γρήγορη διαχείριση των γραφειοκρατικών θεμάτων, αλλά και στη δυναμική του ίδιου του Χαμόγελου. Στην κουλτούρα του είναι βασική η συνεργασία με τους τοπικούς φορείς, ΟΤΑ, Περιφέρεια, ιδιώτες. Οι αιμοδότες των σπιτιών είναι οι τοπικοί παράγοντες, οι τοπικοί χορηγοί, η τοπική κοινωνία που προσφέρει με δράσεις, υπηρεσίες, χρήματα. Το Χαμόγελο δεν χρηματοδοτείται από το κράτος και πολλές φορές έχει βρεθεί σε δύσκολη θέση (για πληρωμές ΔΕΚΟ, ΕΝΦΙΑ), καθώς δεν υπάρχει μια κρατική οργανωμένη ενέργεια απαλλαγής συγκεκριμένων οικονομικών υποχρεώσεων. Υποστηρικτική είναι η παρουσία του κράτους με συνεργασία και σύμπραξη δημόσιων φορέων, εισαγγελίας, αστυνομίας, για την ομαλή διεκπεραίωση των περιστατικών που χρήζουν βοήθειας.

Το Χαμόγελο υποστηρίζει την κοινωνία σε τοπικό και εθνικό επίπεδο και είναι σημείο αναφοράς σε σειρά παθογενειών (τηλ. γραμμές βοήθειας και υποστήριξης, Amber Alert Hellas, σύμφωνο συνεργασίας με το Υπ. Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης για α) παιδιά εκτεθειμένων σε κίνδυνο β) εξαφανισμένα παιδιά). Έχει ισχυρό λόγο για υποθέσεις bullying και εξαφανίσεων και μετά την 25ετή εμπειρία του, μεταφέρει τη τεχνογνωσία του και εδώ αλλά και στο εξωτερικό. Μετέχει δε ως μέλος σε ευρωπαϊκές διεθνείς οργανώσεις και γνωρίζει πως δεν μπορεί να προχωρά αυτόνομα μα με τη συνεργασία όλων των φορέων.

Ελέγχεται από τις Περιφέρειες για τα σπίτια και για θέματα αναδοχής και υιοθεσίας, όπου με τον Ν.4538/2018 τα παιδιά εγγράφονται στο Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων. Επειδή αυτές οι διαδικασίες είναι χρονοβόρες και αυτός ο νόμος είναι πρόσφατος, πολλά παιδιά πριν υιοθετηθούν και πάνε για αναδοχή θα ενηλικιωθούν (και δεν προχωρά εύκολα η αναδοχή διότι πρέπει να συναινεί και το παιδί), και έτσι από την ηλικία των 15 ετών αρχίζει η σταδιακή αποϊδρυματοποίηση. Πραγματοποιείται εξατομικευμένο πλάνο κατεύθυνσης του παιδιού -στην πορεία μπορεί να αλλάξει- και υποστηρίζεται σε διαμερίσματα του Χαμόγελου σε πρακτικά θέματα διαχείρισης λογαριασμών, σπουδών, εργασίας, από φροντιστές που είχε στο σπίτι που μεγάλωσε. Κάθε τόσο αξιολογείται η πορεία του έως την αυτονόμησή του. Στην προσπάθεια αυτή το κράτος δεν φαίνεται πουθενά, ούτε υποχρεώνει τη δομή για επιτήρηση της

αποϊδρυματοποίησης. Έγκειται στη κουλτούρα της δομής το πως αντιλαμβάνεται το έργο και την υποστήριξη των παιδιών». (συν/ξη 9).

Ο Κορ Σιφνιός Δ/ντής Συνηγορίας για τα Δικαιώματα του Παιδιού των Παιδικών Χωριών SOS κατέθεσε ξεκάθαρα πως « η παιδική προστασία στη χώρα είναι χωρίς ενιαίες προδιαγραφές και αυτό είναι ένα πρωτεύον θέμα. Η θέση των SOS ως διεθνής οργανισμός με συγκεκριμένη πολιτική, είναι να λειτουργούν μικρές μονάδες χωρητικότητας έως 5 άτομα με πρόσωπα αναφοράς που ασκούν τη γονική φροντίδα και με δέσμευση προστασίας ιδιωτικότητας του παιδιού. Η αναδοχή δεν πετυχαίνει στη χώρα μας διότι δεν υπάρχει πληροφόρηση πως δεν πετυχαίνεται η υιοθεσία μέσω της αναδοχής, καθώς υπάρχουν παιδιά με νομικές εκκρεμότητες και με παθήσεις διάφορες και έτσι δεν βρίσκονται ανάδοχοι γονείς, ούτε προσωρινοί, με τα παιδιά να παραμένουν στις δομές. Τα SOS στοχεύουν στην αποϊδρυματοποίηση και από την ηλικία των 10-11 ετών το παιδί προετοιμάζεται για την ενηλικίωσή του. Με πρόγραμμα ημιαυτονομίας βγαίνει από την ιδρυματοποίηση με οικονομική στήριξη, παιδαγωγούς, πρόσωπο αναφοράς αυτό που είχε και στο χωριό και με την κάλυψη πως δεν αφήνεται στην τύχη του. Το κράτος είναι μεγάλος απών (και χρηματοδοτικά), με σοβαρό διαχρονικό έλλειμμα. Ενώ είναι εγγυητής Συνταγματικά της προστασίας και της πρόνοιας, δεν παρέχει ούτε προδιαγραφές, ούτε εποπτεία, αλλά αξιώνει μόνο μια θέση για το παιδί και τίποτε παραπάνω. Ο υπάλληλος της Περιφέρειας που θα ελέγξει τη δομή δεν έχει συγκεκριμένες προδιαγραφές (πέρα από το να υπάρχουν πυροσβεστήρες και πρίζες, το παιδαγωγικό πχ μέρος δεν εποπτεύεται, δεν αξιολογείται λόγω υποστελέχωσης και ανειδίκευσης).

Αυτό που συμβαίνει σήμερα σε ένα παιδί, προδιαγράφει το μέλλον του. Η αποϊδρυματοποίηση έχει να κάνει με την πρόληψη, να μην φτάσει το παιδί στο ίδρυμα, χρειάζεται όμως στελέχωση επιστημονικού προσωπικού του κρατικού φορέα». (συν/ξη 10).

Ο Δ/ντής του Κέντρου Ημέρας της Κιβωτού του Κόσμου Κορ. Μακρής, επισήμανε πως « αντιμετωπίζουμε την παιδική προστασία με 2 προγράμματα: α) υιοθεσία οικογένειας, προληπτικό κομμάτι, στηρίζοντας τις ευάλωτες οικογένειες να ανταπεξέλθουν στις δυσκολίες και να μην χωριστούν από τα παιδιά τους, β) τομέας θεραπείας παιδιών, όπου εδώ έχουμε τη φιλοξενία των παιδιών μετά την εισαγγελική εντολή (από νεογέννητα έως την ενηλικίωση, και όχι με σοβαρές παθήσεις που χρειάζονται ειδικές δομές τις οποίες η Κιβωτός μερμινά να βρει). Υπάρχει στενή και υποστηρικτική συνεργασία με το κράτος η οποία δυσχεραίνει την προσπάθειά τους, σε γραφειοκρατικά θέματα (έκδοση ταυτότητας παιδιών, έγγραφα βάπτισης, υπάρχουν παιδιά χωρίς όνομα –γιατί χρειάζονται έως και 5 χρόνια για μια δικαστική απόφαση- που φοιτούν στο σχολείο, με τους δασκάλους να έρχονται σε δύσκολη θέση όταν πρέπει να τους απευθυνθούν, ή όταν ένα παιδί είναι δυσλεκτικό, μόνο από κρατικό φορέα πιστοποιείται η δυσλεξία με τη μόνιμη χρονοκαθυστέρηση) καταστάσεις που δυσκολεύουν σε πρακτικό επίπεδο. Ο «ασυντονισμός» των κρατικών υπηρεσιών και η μη προστασία του φορέα είναι μια πληγή και συνήθως ο κρατικός κοινωνικός λειτουργός εισπράττει αξιοπιστία, όχι ο ιδιώτης.

Η Κιβωτός υποστηρίζει τον θεσμό της αναδοχής και στον τομέα αυτόν η συνεργασία με το δημόσιο λειτουργεί με πιο γρήγορους ρυθμούς –δίνουν ένα παιδί σε 60 ημέρες- με την Κιβωτό να είναι σκεπτική για το χρονικό διάστημα και να προσπαθεί να προηγείται ως προς την εξέταση των αναδόχων, για να γίνει σωστά η αναδοχή. «Ο νέος νόμος είναι γονεοκεντρικός και όχι παιδοκεντρικός και θέλουμε να είμαστε προσεκτικοί και σίγουροι».

Με μη κρατική χρηματοδότηση και χωρίς ευρωπαϊκούς πόρους, στις δομές φιλοξενούνται περίπου 230 παιδιά ενώ στο πρόγραμμα της οικογένειας περίπου 400. Η αποϊδρυματοποίηση γίνεται σταδιακά με επιβλέποντες φροντιστές, σε διαμερίσματα και με χρηματική υποστήριξη, ανάπτυξη της υπευθυνότητας και διαχείρισης της καθημερινότητας αλλά και με προγράμματα εκμάθησης-πιστοποίησης γνώσεων. Πρωτοπορεί η Κιβωτός σε συνεργασία με Αμερικανική Σχολή Θεσ/νίκης αλλά και με άλλα Πανεπιστήμια για την παραγωγή αγροτοκτηνοτροφικών προϊόντων ως επιπλέον εφόδιο για όσους το επιθυμούν. Στηρίζοντας ένα παιδί και κάνοντάς το να νιώσει αυτοδύναμο και ώριμο, η αποϊδρυματοποίηση και απομάκρυνση έρχεται ομαλά, η δύναμη του να στέκεται στην κοινωνία είναι συλλογική προσπάθεια, δεν είναι μόνο του, ούτε θα είναι και μετά την ενηλικίωσή του, διότι πάντα έχει αναφορά στην Κιβωτό ». (συν/ξη 11).

Τον Δεκέμβριο 2015 ολοκληρώθηκε από το ΠΕΔΙΣ σε συνεργασία και άλλων ΑΕΙ, το πρόγραμμα ΘΑΛΗΣ, αξιολόγησης των ελληνικών ΜΚΟ. Ανάμεσα σε σωρεία συμμετοχών οι "Πρωτοβουλία για το Παιδί" και Παιδικά Χωριά SOS, επέφεραν άριστες αξιολογήσεις σχετικά με: αποτελεσματικότητα, οργάνωση, διαφάνεια (Παν/μιο ΠΕΔΙΣ, 2015).

Ο Συνήγορος του Πολίτη το 2015 εξέδωσε ειδική έκθεση για τα «δικαιώματα των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα» αναφέροντας τα σημαντικά κενά που παρουσιάζονται σε διαδικασίες αδειοδότησης, πιστοποίησης και λειτουργίας των δομών, καθώς και στην εποπτεία και έλεγχο αυτών. Υποστελέχωση ή ακαταλληλότητα προσωπικού, εναλλασσόμενο έκτακτο προσωπικό καθώς τα τελευταία χρόνια δεν γίνονται μόνιμες προσλήψεις, απουσία επιμόρφωσης σύγχρονων παιδαγωγικών μεθόδων. Απουσία κανονιστικού πλαισίου για τον εθελοντισμό, απουσία δομών της Πρόνοιας και κάλυψη αναγκών από τα Νοσοκομεία, ασαφές θεσμικό πλαίσιο σχετικά με την επιμέλεια και γονική μέριμνα ειδικά όταν χρειάζονται αποφάσεις για ιατρικά θέματα, απουσία δομών για παιδιά με ψυχιατρικά ζητήματα, μόνο σε Σισμανόγλειο και ΑΧΕΠΑ που ούτε κατά διάνοια δεν καλύπτουν τα περιστατικά ενώ από την Πολιτεία δεν δίδεται λύση. Δεν κατοχυρώνεται το δικαίωμα του παιδιού συμμετοχής-λήψης αποφάσεων και έκφρασης απόψεων γενικά, παραβιάζεται η ιδιωτικότητά του με την προβολή του στα ΜΜΕ, σοβαρή απουσία θεσμικού πλαισίου υποστήριξης των παιδιών μετά την ενηλικίωσή τους (synigoros.gr:2015, 11-23).

Το 2020 ακολουθεί νέα ειδική έκθεση με επισημάνσεις όπως ότι δεν υπάρχει ενιαίο πρωτόκολλο για όλες τις Εισαγγελίες, δεν λειτουργούν οι κοινωνικές υπηρεσίες στα Πρωτοδικεία. οι Ο.Τ.Α. είναι υποστελεχωμένοι και με ασαφές θεσμικό πλαίσιο

αρμοδιοτήτων σε θέματα παιδικής προστασίας, η αναδοχή παραμένει σε μικρή κλίμακα ως προς την αποτελεσματικότητα. Παραμένει ανεπαρκής ο εποπτικός μηχανισμός και η ανομοιογένεια μεταξύ των κανόνων λειτουργίας των δομών, η στελέχωση προσωπικού, το ασαφές κανονιστικό πεδίο επικοινωνίας του παιδιού με το φυσικό του περιβάλλον. Χωρίς να είναι κακοποιητικό το ίδρυμα, κάνει κακό στο παιδί.

Εικόνα 3.2.1.

Εικόνα 2 Προβλήματα που δημιουργούνται από την έλλειψη ενιαίου θεσμικού πλαισίου

(πηγή: <https://www.synigoros.gr:2020.41>).

Στις 14/6/2021 με αρ.πρωτ. 5393/αρ.εγκυκλίου 5 έγγραφο Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου προς τους κ.κ. Εισαγγελείς Πρωτοδικών της Χώρας, θίγονται οι παθογένειες του συστήματος, με αφορμή ζητήματα αναδοχής, υιοθεσίας κλπ. Ήτοι: η αρνητική επίπτωση στο θεσμό της αναδοχής εξ αιτίας της μακροχρόνιας παραμονής του παιδιού στη δομή, ο έλεγχος του νομικού status των παιδιών των δομών (επιμέλεια, φιλοξενία προσωρινή), την μακροχρόνια παραμονή παιδιών σε παιδιατρικές και παιδοψυχιατρικές κλινικές χωρίς απαραίτητη ιατρική νοσηλεία, η ανεπαρκής γνώση και ικανότητα του κοινωνικού λειτουργού να εκτιμήσει ένα περιστατικό για να υποβάλλει έκθεση στον εισαγγελέα και άλλες αγκυλώσεις (Άρειος Πάγος, 2021).

Τα παραπάνω πορίσματα τεκμαίρουν τα όσα αποκομίσαμε από τις συνεντεύξεις των υπευθύνων και συνυπογράφουν το δυστοπικό περιβάλλον της παιδικής προστασίας, που χωρίς τα ουμανιστικά ιδεώδη των πρωταγωνιστών, ο γραφειοκρατικός υδροκεφαλισμός της πολιτικής διακυβέρνησης, τα ασαφή όρια των νομοθετημάτων, οι χρονοβόρες διαδικασίες, επιφέρουν μια επιφανειακή αντιμετώπιση και όχι

ουσιαστική, υποσκάπτουν και δυσχεράνουν την όλη προσπάθεια για το «υπέρτερο όφελος του παιδιού».

Σε αντιδιαστολή, από το Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων τον Οκτώβριο 2021 κατατέθηκε η 1^η επίσημη υποβολή στην ΕΕ του προγράμματος «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή 2021-2027», όπου σύμφωνα με την πρωτοβουλία Εγγύηση για το Παιδί, λαμβάνονται δράσεις κοινωνικής προστασίας, πρόληψη ιδρυματοποίησης με τη στήριξη των οικογενειών, ενίσχυση θεσμού αναδοχής – υιοθεσίας ως μέτρα αποϊδρυματοποίησης, κοινωνική ένταξη, υποστήριξη δομών ιδρυματικής μέριμνας (κρατικές και ΝΠΙΔ μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα), ενίσχυση της ΚΠ και των δομών αυτής για τη διαβίωση και τις προοπτικές των παιδιών των 0-17 ετών. Οι δράσεις έχουν την κουλτούρα της συνεργασίας μεταξύ δημοσίου – ιδιωτικού – κοινωνίας πολιτών, παραδειγματιζόμενες από επιτυχημένες δράσεις άλλων χωρών της ΕΕ, προσαρμοσμένες στις ανάγκες της ελληνικής κοινωνίας (empedu.gov.gr:2021).

Μια άλλη δράση του Υπ.Ε.Κ.Α.Π. προβλέπει τη διαμονή των παιδιών 15 ετών και άνω που διαβιούσαν σε δομές, σε επιδοτούμενα διαμερίσματα και τη σύνδεσή τους με την αγορά εργασίας (δηλ. να ανταγωνιστούν αυτές τις δύσκολες συνθήκες αγοράς εργασίας που βιώνουμε όλοι μας), για την αποϊδρυματοποίηση και την ένταξή τους στην κοινωνία (dikaiologitika.gr:2021) προκαλώντας αλυσιδωτές πολιτικές αντιπαραθέσεις.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σύμφωνα με τα παραπάνω δεδομένα, η προστασία των παιδιών που βρίσκονται σε κίνδυνο είναι μια δύσκολη υπόθεση που αντιμετωπίζεται με πολιτικές ευθύνης, ρίσκου, χρηματοδοτήσεις και αποδεδειγμένα με τη συνεργασία κράτους και ΚΠ.

Σε πολιτικό επίπεδο, οι κοινωνικές δαπάνες έως τώρα αφορούσαν κοινωνικές ασφαλιστικές εισφορές, αφήνοντας ακάλυπτα άλλα πεδία κοινωνικών αναγκών όπως αυτό της παιδικής προστασίας. Η επένδυση στα παιδιά, είναι κίνηση μακροπρόθεσμου «κοινωνικού μισθού» με ποιοτικό και θετικό πρόσημο. Σε επίπεδο δικαιοσύνης, είδαμε από τις διάφορες εκθέσεις πως είναι κοινός παρανομαστής η επισφάλεια των δομών φιλοξενίας. Χρειάζεται τεράστιο απόθεμα αγάπης και θέλησης για να στηρίζονται τα παιδιά.

Η σταδιακή ανάληψη της ευθύνης της κοινωνικής πρόνοιας και αλληλεγγύης από το κράτος συνυφασμένη με τα ανθρώπινα δικαιώματα, σημαίνει περισσότερο από τη φιλανθρωπία ή τη συμπόνια. Κατοχυρώνεται από την αρχή, πως το κράτος είναι ο κύριος υπεύθυνος για πολιτικές πρόνοιας προς άτομα που δεν ευθύνονται τουλάχιστον για την κατάστασή τους (Σταθόπουλος, 2003:131).

Το κράτος δεν αγνοεί το θέμα της παιδικής προστασίας. Όμως αποτελέσματα που να καθηλώνουν το φαινόμενο της απειλής δεν υπάρχουν ικανοποιητικά και ψάχνουμε εναλλακτικές λύσεις. Ας συνειδητοποιήσουμε ως Πολιτεία και ως κοινωνία πως υπάρχει χάσμα μεταξύ προθέσεων, πολιτικών επιλογών και πραγματικότητας. Πρέπει να σχεδιάζουμε με όρους κοινωνικής πολιτικής και όχι με όρους φιλανθρωπίας, ή επιφανειακής αντιμετώπισης. Οι δομές φιλοξενίας αποτελούν την εύκολη προσωρινή-μόνιμη λύση των πολιτικών προχειροτήτων, ενώ θα έπρεπε να ήταν η έσχατη επιλογή. Στο ερώτημα εάν το κράτος πρέπει να υπάρχει για τους αδύναμους-γιατί οι δυνατοί δεν το έχουν ανάγκη για να επιβιώσουν- ας λάβουμε υπόψη ότι η δύναμη και η αδυναμία είναι μη στατικές έννοιες.

Το κράτος αποτελεί εγγύηση καθολικών δικαιωμάτων με όρους ισότητας. Το παιδί είναι «στόχος» όταν πρόκειται να υπολογιστεί στον κρατικό προϋπολογισμό. Αντιμετωπίζεται ως κόστος, τη στιγμή που θα έπρεπε να υπάρχει αύξηση κονδυλίων για αυτό. Τα παιδιά πρέπει να μεγαλώνουν επί ίσοις όροις, το παιδί που είναι ευάλωτο, με το παιδί που δεν απειλείται, και αυτό είναι υποχρέωση του κράτους. Τα παιδιά στα 17+ πρέπει να εισέρχονται στην κοινωνία με ολοκληρωμένη προσωπικότητα, δομημένη σε ένα αποτελεσματικό εκπαιδευτικό σύστημα, σε μια οικογένεια που δεν απειλείται από φτωχοποίηση, σε δομές πρότυπα, και όχι να θεραπεύονται από την ιδρυματοποίηση εκ των υστέρων. Ο θεσμός της αναδοχής πρέπει να αποτελεί λειτουργήμα και όχι να κινδυνεύει με εκφυλισμό από ακραίας μορφής φαινόμενα επαγγελματιών αναδόχων. Τα όποια νομοσχέδια απαιτούν γερούς θεσμούς, πολιτικά ρίσκα και ικανοποιητικές χρηματοδοτήσεις που στη χώρα μας και τα τρία χωλαίνουν εντός του αναδιανεμητικού πλαισίου των δημοσιονομικών μας παροχών. Παρέχοντας ποιοτικές υπηρεσίες (εκπαίδευση, υγεία, συνθήκες διαβίωσης), μακροσκοπικά το κράτος λειτουργεί εισπρακτικά με όρους κοινωνικής ωφέλειας και μειώνοντας φαινόμενα ιδρυματισμού και μελλοντικής εξάρτησης από πολιτικές πρόνοιας του παιδιού- μελλοντικού ενήλικα. Αυτό λειτουργεί πάλι με κοινωνική ωφέλεια διότι μειώνεται το κόστος στον προϋπολογισμό της κοινωνικής πολιτικής.

Το κοινωνικό κράτος είναι η έκφραση του πολιτισμού και της δημοκρατίας και έχει την ανάγκη στήριξης της ΚΠ για να ξεπεραστούν από κοινού οι κρίσεις. Η ΚΠ συνεπικουρεί προσφέροντας ευελιξία, γρήγορα αντανακλαστικά και καινοτόμα προγράμματα δικαιώνοντας την έννοια της προσφοράς. Είναι μια θεσμικά κατοχυρωμένη έκφραση αλτρουιστικής κουλτούρας με ισχυρό λόγο, υπολογίσιμος αιμοδότης στην προστασία ανηλικότητας. Το γεγονός πως εργαλειοποιείται από το κράτος δείχνει την τάση του να μεταφέρει τις ευθύνες και υποχρεώσεις του απέναντι στα παιδιά στην ΚΠ, ενώ θα έπρεπε να διαθέτει ισχυρούς μηχανισμούς προστασίας, ελέγχου, συμπόρευσης και σύμπνοιας, διότι η παράλληλη πορεία κράτους και ΚΠ

αποδεικνύεται εξελικτικά συνεργατική παρ όλες τις δυσκολίες και αδυναμίες που εκατέρωθεν υπάρχουν. Κάλιστα μπορεί να υπάρξει συνύπαρξη με διαβούλευση και απόρριψη κομματικών αιρέσεων. Το δίπολο κράτος- κοινωνία πολιτών δεν αποτελεί πόλωση αλλά μια κοινή δύσκολη προσπάθεια για ποιοτικά αντιμετωπίσιμες καταστάσεις παιδικής ευαλωτότητας. Το δικαίωμα «στο δικαίωμα» δηλ. το δικαίωμα των παιδιών στην πρόσβαση και παροχή ευημερίας, είναι θεσμικά καθολικό, και κατοχυρωμένο, τα εργαλεία διάχυσης αυτού του δικαιώματος «στο δικαίωμα» είναι που αποδεικνύουν την ανάγκη συμπόρευσης κράτους και ΚΠ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

1. Ποια η γνώμη σας για την Κοινωνία Πολιτών - ΜΚΟ;
2. Θεωρείτε πως ο εθελοντισμός στην Ελλάδα είναι στοιχείο της κουλτούρας μας;
3. Πιστεύετε πως ο πολίτης είναι ενημερωμένος για τις πρωτοβουλίες και δράσεις των ΜΚΟ;
4. Πιστεύετε πως η Κοινωνία Πολιτών, μπορεί να συνεργάζεται με το κράτος για την κοινωνική συνοχή;
5. Έχετε εμπιστοσύνη στους θεσμούς και γενικά στην Πολιτεία;
6. Έχετε εμπιστοσύνη στα πολιτικά πρόσωπα που αντιπροσωπεύουν τους θεσμούς;
7. Θεωρείτε πως πρέπει ΜΚΟ και κράτος να έχουν χρηματικές συναλλαγές;
8. Πιστεύετε πως υπάρχουν ελεγκτικοί μηχανισμοί ικανοί να αποτρέψουν τη διαφθορά –αν, όταν υπάρχει- τόσο στις ΜΚΟ όσο και στο κράτος;
9. Πιστεύετε πως το κράτος μπορεί να είναι ο εγγυητής της κοινωνικής ασφάλειας;

ΠΗΓΕΣ

ΒΙΒΛΙΑ

Gellner, E. (1996). *Η Κοινωνία των Πολιτών και οι Αντίπαλοί της. Συνθήκες ελευθερίας*. (Η. Στρούκου μεταφρ.) Αθήνα: Παπαζήση.

Αλεξανδρόπουλος, Σ. (2010). *Περί εμπιστοσύνης: Από την Πολιτισμική Παράδοση στη Θεσμική Πολιτική*. Σε Κονιόρδος Σ. (Επιστ. Επιμέλεια). *Κοινωνικό Κεφάλαιο- Εμπιστοσύνη και Κοινωνία των Πολιτών*. Αθήνα: Παπαζήση.

Γιαννής, Ν. (2002). *Τι είναι η Κοινωνία Πολιτών;*. Αθήνα. Διαθέσιμο στη δ/ση: <http://www.kinisipoliton.gr > uploads > publication7> [Πρόσβαση 8 Αυγούστου 2021].

Δασκαλάκης, Δ. (2014). *Εισαγωγή στη σύγχρονη κοινωνιολογία*. (2^η έκδ.). Αθήνα: Παπαζήση.

Κονιόρδος, Σ.(Επιστ. Επιμέλεια). (2010). *Κοινωνικό Κεφάλαιο- Εμπιστοσύνη και Κοινωνία των Πολιτών*. Αθήνα: Παπαζήση.

Μακρυδημήτρης, Α. (2006). *Κράτος και Κοινωνία των Πολιτών*. (2^η έκδ.). Αθήνα: Μεταμεσονύκτιες Εκδόσεις.

Σταθόπουλος, Π. (2003). *Κοινωνική Πρόνοια μια γενική θεώρηση*. (2^η έκδ.). Αθήνα: Έλλην.

Σωτηρόπουλος, Δ.(Επιμ.). (2004). *Η άγνωστη Κοινωνία Πολιτών*. Αθήνα: Ποταμός.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΑΡΘΡΑ

Στραβοσκούφης, Θ. (2006). *Κοινωνική ανάπτυξη, κοινωνία πολιτών και ΜΚΟ. Ένας διαδραστικός θεσμικός μηχανισμός*. ΕΚΚΕ. Διαθέσιμο στη δ/ση: <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/ekke/article/view/9500>
DOI: <https://doi.org/10.12681/grsr.9500> [Πρόσβαση 5 Αυγούστου 2021].

Μπουρίκος, Δ. και Σωτηρόπουλος, Δ. (2014). *Οικονομική Κρίση, Οικονομική Πρόνοια και Κοινωνία των Πολιτών*. Διαθέσιμο στη δ/ση: <https://www.snf.org > media > ELIAMEP-Report> [Πρόσβαση 19 Αυγούστου 2021].

Βούλγαρης, Γ. (2006). *Κράτος και κοινωνία πολιτών στην Ελλάδα. Μια σχέση προς επανεξέταση;*. Διαθέσιμο στη δ/ση: <https://doi.org/10.12681/hpsa.14660> [Πρόσβαση 2 Σεπτεμβρίου 2021].

Χουλιάρας Α. (2014). *Εισαγωγή: η ελληνική κοινωνία πολιτών και η κρίση*. Διαθέσιμο στη δ/ση: <https://doi.org/10.12681/hpsa.14567> [Πρόσβαση 30/Νοεμβρίου 2021].

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

Νόμος υπ' αριθμ.2646/1998 περί Ανάπτυξης του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας. Διαθέσιμο στη δ/ση: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ygeia/n-2646-1998.html> [Πρόσβαση 7/10/ 2021].

Νόμος υπ' αριθμ.2731/1999 περί Ρύθμισης θεμάτων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. Διαθέσιμο στη δ/ση: <https://www.kodikio.gr/nomothesia/document/11645/nomos-2731-1999> [Πρόσβαση 7/10/ 2021].

Νόμος υπ' αριθμ.4781/2021 περί Οργάνωσης και λειτουργίας Υπουργείου Εξωτερικών.... ανθρωπιστικής βοήθειας. Διαθέσιμο στη δ/ση: <https://www.e-nomothesia.gr/diplomatiki-nomothesia-diethneis-organismoi/nomos-4781-2021-phek-31a-28-2-2021-1.html>[Πρόσβαση 7/10/ 2021].

Νόμος υπ' αριθμ.3227/2004 περί προγραμμάτων επιδότησης ΜΚΟ. Διαθέσιμο στη δ/ση: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ergasia-koinonike-asphalise/n-3227-2004.html> [Πρόσβαση 7/10/ 2021].

Νόμος υπ' αριθμ. 2860/2000 περί διαχείρισης, παρακολούθησης και ελέγχου του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης. Διαθέσιμο στη δ/ση: (<https://www.e-nomothesia.gr/kat-ergasia-koinonike-asphalise/n-2860-2000.html>) [Πρόσβαση 12/10/2021].

Προεδρικό Διάταγμα υπ.αριθμ. 22/2006 περί Οργανισμού του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Διαθέσιμο στη δ/ση: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ergasia-koinonike-asphalise/proedriko-diatagma-22-2006-fek-18a-7-2-2006.html>. [Πρόσβαση 11/10/ 2021].

EUR-Lex. Γλωσσάριο σύνοψης: Οργάνωση της κοινωνίας των πολιτών. Διαθέσιμο στη δ/ση: https://eur-ex.europa.eu/summary/glossary/civil_society_organisation.html?locale=el [Πρόσβαση 12/10/ 2021].

EUR-Lex, (2017). Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Άρθρο 15. Διαθέσιμο στη δ/ση: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012E/TXT> [Πρόσβαση 12/10/ 2021].

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, (2020). Ετήσια έκθεση της ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία στον κόσμο το 2019. Διαθέσιμο στη δ/ση:

[https://data.consilium.europa.eu > document > pdf\(8580/20 ΔΙ/γομ 1 RELEX 2 B\)](https://data.consilium.europa.eu > document > pdf(8580/20 ΔΙ/γομ 1 RELEX 2 B))
[Πρόσβαση 23/9/ 2021].

Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, (1989). Διαθέσιμο στη δ/ση:
<https://www.refworld.org > rwmain > opendocpdf> [Πρόσβαση 19/10/ 2021].

Νόμος υπ' αριθμ.2101/1992 Κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού. Διαθέσιμο στη δ/ση: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-anilikoi/nomos-2101-1992-phek-192-a-2-12-1992.html> [Πρόσβαση 30/9/ 2021].

Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Διαθέσιμο στη δ/ση:
<https://www.unicef.org/greece/%CF%83%CF%8D%CE%BC%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B7-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%8E%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CE%BF%CF%8D> [Πρόσβαση 30/9/2021].

EUR-Lex. Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Άρθρο 24 Δικαιώματα του Παιδιού. Διαθέσιμο στη δ/ση: <https://fra.europa.eu/el/eu-charter/article/24-dikaiomata-toy-paidioy>. [Πρόσβαση 15/10/2021].

Ελληνικό Σύνταγμα, Άρθρο 21. Διαθέσιμο στη δ/ση:
<https://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagma/article-21/>. [Πρόσβαση 12/10/ 2021].

Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, Νόμος 4051/60, Περί ενισχύσεως απροστάτευτων παιδων. Διαθέσιμο στη δ/ση:
<http://www.synigoros-solidarity.gr > 2015/11>. [Πρόσβαση 16/10/ 2021].

Προεδρικό Διάταγμα υπ.αριθμ. 108/1983, Προϋποθέσεις ενισχύσεως απροστάτευτων παιδων. Διαθέσιμο στη δ/ση: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-anilikoi/proedriko-diatagma-108-1983-phek-49a-20-4-1983.html> [Πρόσβαση 26/10/ 2021].

ΕΕΔΑ (2016). Κείμενο Αρχών για την Παιδική Προστασία στην Ελλάδα. Διαθέσιμο στη δ/ση:
https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjxoKPp8L_yAhVOR_EDHbAyCNIQFnoECAQQAQ&url=http%3A%2F%2Fwww.nchr.gr%2Fimages%2Fpdf%2Fnea_epikairothta%2FPaidiki_Prostasia.pdf&usq=AOvVaw0GHGRwSyY3EQpglNMvMtl [Πρόσβαση 14/10/ 2021].

Νόμος 2345/ 1995. Οργανωμένες Υπηρεσίες παροχής προστασίας από φορείς κοινωνικής πρόνοιας Διαθέσιμο στη δ/ση: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ygeia/n-2345-1995.html> [Πρόσβαση 31/10/ 2021].

Νόμος 3106/ 2003, Αναδιοργάνωση του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας Διαθέσιμο στη δ/νση: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-yegeia/n-3106-2003.html> [Πρόσβαση 31/10/ 2021].

Συνήγορος του Πολίτη (2017). Σοβαρά κενά στη λειτουργία των κέντρων παιδικής προστασίας. Διαθέσιμο στη δ/νση: <https://www.lawspot.gr/nomika-nea/synigoros-toy-politi-sovara-kena-sti-leitoyrgia-ton-kentron-paidikis-prostasias> [Πρόσβαση 30/10/ 2021].

Νόμος 4025/2011, περί Ανασυγκρότησης Φορέων Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Κέντρα Αποκατάστασης, Αναδιάρθρωσης του Ε.Σ.Υ. Διαθέσιμο στη δ/νση: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-yegeia/n-4025-2011.html> [Πρόσβαση 30/10/ 2021].

EUR-Lex, (2021). Οργανωτικές διαφοροποιήσεις και εναλλακτικές δομές στην Προσχολική Εκπαίδευση και Φροντίδα. Διαθέσιμο στη δ/νση: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/organisation-programmes-children-over-4-years-0_el [Πρόσβαση 25/9/ 2021].

Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Διαθέσιμο στη δ/νση: <https://ypergasias.gov.gr/koinoniki-allilengyi/paidiki-prostasia/> [Πρόσβαση 28/9/ 2021].

Νομοσχέδιο για την κοινωνική προστασία 2021. Διαθέσιμο στη δ/νση: <https://www.aftodioikisi.gr/ipourgeia/psifistike-to-n-s-gia-tin-koinoniki-prostasia-amp-oi-tropologies/> [Πρόσβαση 28/9/ 2021].

ΕΕΔΑ, (2018). Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού 2018-2020. Διαθέσιμο στη δ/νση: <http://www.nchr.gr/paratiriseis-EEDA-ESSDP> [Πρόσβαση 15/10/2021].

Έκθεση UNICEF, (2014). Η κατάσταση των παιδιών στην Ελλάδα 2014. Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στα παιδιά. Διαθέσιμο στη δ/νση: <https://www.naftemporiki.gr/documents/790434/unicef-h-katastasi-ton-paidion-stin-ellada-2014-oi-epiptoseis-tis-oikonomikis-krisis-sta-paidia> [Πρόσβαση 9/10/ 2021].

Έκθεση UNICEF, (2017). Η κατάσταση των παιδιών στην Ελλάδα 2017. Τα παιδιά της κρίσης. Διαθέσιμο στη δ/νση: https://www.researchgate.net/publication/317056784_Ekthese_UNICEF_E_Katastase_ton_Paidion_sten_Ellada_2017_Ta_paidia_tes_krisis/link/59234367aca27295a8a84c84/download [Πρόσβαση 9/10/2021].

Έκθεση UNICEF, (2014). Η Unicef για την παιδική φτώχεια στην Ελλάδα. Τα παιδιά της ύφεσης. Διαθέσιμο στη δ/νση: <https://www.taxheaven.gr/news/20997/ekoesh-sok-ths-unicef-gia-thn-paidikh-ftwxia-sthn-ellada> [Πρόσβαση 9/10/2021].

Το χαμόγελο του Παιδιού, (2009). Σχέδιο δράσης για την οριζόντια δικτύωση και το συντονισμό υπηρεσιών και φορέων κοινωνικής αλληλεγγύης για το παιδί,

ολοκληρωμένη μελέτη. Διαθέσιμο στη δ/νση: <https://docplayer.gr/805678-To-hamogelo-toy-paidioy.html> [Πρόσβαση 27/10/ 2021].

ΕΕΔΑ, (2018). Παρατηρήσεις επί του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού 2018-2020. Διαθέσιμο στη δ/νση: http://www.nchr.gr > paratiriseis_EEDA_ESSDP [Πρόσβαση 27/10/2021].

Κέντρο Κοινωνικής Πρόνοιας Περιφέρειας Αττικής. Διαθέσιμο στη δ/νση: https://www.kkppa.gr/?page_id=169 [Πρόσβαση 26/10/ 2021].

Αθηνοδρόμιο, (2021). Φροντίδα παιδιών έξω από την δική τους οικογένεια στην Ελλάδα, οι δομές φιλοξενίας. Διαθέσιμο στη δ/νση: <http://www.athinodromio.gr/%CF%86%CF%81%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%AF%CE%B4%CE%B1-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CF%8E%CE%BD-%CE%AD%CE%BE%CF%89-%CE%B1%CF%80%CF%8C-%CF%84%CE%B7-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%82-%CE%BF/#.YSCOB9-xPY> [Πρόσβαση 12/11/ 2021].

Έκθεση του Συνηγούρου του Πολίτη (2015). Τα δικαιώματα των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα. Διαθέσιμο στη δ/νση: https://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.idrimata_oxi_anapiries.286537 [Πρόσβαση 12/10/ 2021].

Νομικά θέματα, (2018). Πότε και πώς παίρνει η Πρόνοια παιδί; Αφαίρεση γονικής μέριμνας και εγκλεισμός σε ίδρυμα. Διαθέσιμο στη δ/νση: <https://singleparent.gr/enimerosi/nomika-themata/pote-pairnei-i-pronoia-to-paidi> [Πρόσβαση 10/11/ 2021].

Συνήγορος του Πολίτη, (2020). ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ Από το ίδρυμα στην κοινότητα: εναλλακτική φροντίδα ευάλωτων παιδιών και υποστήριξη οικογενειών. Διαθέσιμο στη δ/νση: <https://www.synigoros.gr > resources > eidikh-ekt...> [Πρόσβαση 16/11/ 2021].

Υπουργείο Οικονομικών, (2020). Ανάλυση εξόδων κατά αναλυτικό λογαριασμό. Διαθέσιμο στη δ/νση: <https://www.minfin.gr > documents > Έξοδα+Κρα...> [Πρόσβαση 14/10/ 2021].

Χαμόγελο του Παιδιού. Οι Χορηγοί μας. Διαθέσιμο στη δ/νση: <https://www.hamogelo.gr/gr/el/chorigoι/> [Πρόσβαση 18/10/ 2021].

Νόμος 4538/2018, Μέτρα για την προώθηση των Θεσμών της Αναδοχής και Υιοθεσίας. Διαθέσιμο στη δ/νση: <https://www.e-nomothesia.gr> [Πρόσβαση 16/11/ 2021].

Παν/μιο ΠΕΔΙΣ,(2015). Πρόγραμμα ΘΑΛΗΣ Ι. Διαθέσιμο στη δ/νση: <https://www.greeknsgosnavigator.org> [Πρόσβαση 14/9/ 2021].

Συνήγορος του Πολίτη, (2015). Διαθέσιμο στη δ/νση: <https://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.idrimata>. [Πρόσβαση 5/10/2021].

Εισαγγελέας Αρείου Πάγου, (2021). Έγγραφο προς τους κ.κ. Εισαγγελείς Πρωτοδικών της Χώρας. Διαθέσιμο στη δ/νση: <https://eisap.gr/wp-content/uploads/2021/06/%CE%95%CE%93%CE%9A.-5-21.pdf> [Πρόσβαση 30/9/2021].

<https://www.dikaiologitika.gr>, (2021). Δωρεάν διαμερίσματα σε παιδιά από 15 ετών και άνω. Διαθέσιμο στη δ/νση: <https://www.dikaiologitika.gr/eidhseis/asfalish/356573> [Πρόσβαση 23/9/2021].

Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων, (2021). Προγραμματική περίοδος 2021-2027. Διαθέσιμο στη δ/νση: <http://empedu.gov.gr/programmatiki-periodos-2021-2027/> [Πρόσβαση 12/11/2021].

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ

Κανάλι της Βουλής, (29/9/2021 και 30/9/2021). Νομοσχέδιο για την Κοινωνική Προστασία, του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων. Ακουστικό υλικό.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΑΝΟΙΚΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

Συνέντευξη 1.: Κος. Παυλόπουλος Ανδρέας, Υπάλληλος στο Τμήμα Οικονομικής Οργάνωσης και Προϋπολογισμού Φορέων Κοινωνικής Πολιτικής και Πρόνοιας του Υπ.Ε.Κ.Α.Π. [18/10/2021].

Συνέντευξη 2.: Υπάλληλος Δήμου Σικωνίων, αρμόδια για την επιδοματική πολιτική και προγράμματα ΟΑΕΔ. [23/8/2021].

Συνέντευξη 3.: Κα. Μενούνου, Αντιδήμαρχος Πολιτισμού-Κοινωνικής Πολιτικής-Παιδείας και Αθλητισμού Δήμου Ξυλοκάστρου – Ευρωστίνης. [8/9/2021].

Συνέντευξη 4.: Κος. Πρεβεζάνος, Κοινωνικός Λειτουργός στην Π.Ε. Κορινθίας [6/10/2021].

Συνέντευξη 5.: Κα Μαγκουρίδου Αθηνά, Προϊσταμένη στη Δ/νση Υγείας και Κοινωνικής Μέριμνας στην Π.Ε. Μεσσηνίας. [13/9/2021].

Συνέντευξη 6.: Κα. Παπούλια Δήμητρα, Προϊσταμένη Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας στην Π.Ε. Αρκαδίας. 13/9/2021].

Συνέντευξη 7.: Κοινωνική Λειτουργός του Δήμου Πατρέων και της Π.Ε. Αχαΐας, Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος. [20/9/2021].

Συνέντευξη 8.: Κος Σιδηρόπουλος Αριστοτέλης, Πρόεδρος του Συλλόγου Κοινωνικής Πρωτοβουλίας Βέροιας « Πρωτοβουλία για το Παιδί». [26/8/2021 και 1/9/2021].

Συνέντευξη 9.: Κα Λαγουμιντζή Ιωάννα, Κοιν. Λειτουργός και συντονίστρια της Κοινωνικής Υπηρεσίας των σπιτιών του Χαμόγελου του Παιδιού. [27/9/2021].

Συνέντευξη 10.: Κος Σιφνιός, Δ/ντής Συνηγορίας για τα Δικαιώματα του Παιδιού των Παιδικών Χωριών SOS. [21/9/2021].

Συνέντευξη 11.: Κος Μακρής, Δ/ντής του Κέντρου Ημέρας της Κιβωτού του Κόσμου. [14/9/2021].